

HATETS SÅNGER

Tidig svensk socialistisk diktning i urval
(1885 – 1910)

HATETS SÅNGER

Innehåll

Inledning.....	1
I. Den röda avstampen.....	2
II. De socialistiska slynglarna	32
III. Domedagens åskledarmontör	68
Det hördes en underlig ton... ..	81
Lössen i den röda fanan.....	84
Biografier.....	87
Om dikturvalet.....	90

HATETS SÅNGER

Tidig svensk socialistisk diktning
i urval och presenterade av

Bruno Jacobs
Sebastian Osorio
Fredrik Samuelsson

Vertigoserien
VERTIGO FÖRLAG
– Stockholm 1999 –

Inledning

För drygt hundra år sedan smög en ny anda omkring framför allt bland ungdomen – socialismens Röda Spöke. Det var ett uppkäftigt, uppviglande och kompromisslöst spöke som bidrog till bildandet av livfulla rörelser som kom att spela en så stor politisk och social roll i början av seklet innan de degenererade till vad de har blivit idag: fega, korrumpade, överbyråkratiserade och våldisciplinerade apparater som helt anpassats till och förvaltar den härskande ordningen.

Men hur lät detta spöke?

I och med följande antologi får vi lite insikt i denna försvunna värld som är den tidiga socialismens. Och det Röda Spöket tar till orda... Eller snarare förolämpar, bespottar, svär och fördömer för att bättre mana och uppegga till handling, till kollektiv handling. Och i fjärran skymtar en ny, klasslös och frihetlig värld. Det var sannerligen en förbluffande anda av en typ som varken skådats före eller efter.

Naivt? Enfaldigt? Man kan välja att se följande antologi som lustig historisk kuriositet – med en dos för vår tid typisk lättcynisk likgiltighet med andra ord. Det är naturligtvis knappast vår utgångspunkt, utan vi ser den snarare som en högst energisk inspirationskälla värd respekt.

Världen har förändrats på hundra år; det gamla klassamhället har moderniserats helt enkelt. Men det viktigaste har framför allt blott bytt namn eller förpackning. Har till exempel "marknaden" med västvärldens eliter och "aktörer" i spetsen (förr: monopolkapitalet eller imperialismen) upphört att vara den "globala" ekonomiska diktatur den var för hundra år sedan, upphört att påtvinga blodig konkurrens, recession, arbetslöshet, utslagning, stenhårda rationaliseringar, rå exploatering, svält och rovdrift? Lever vi inte samtidigt i en sorts uppgraderad feodalism där företagen utgör nya borgar med var sina herrar, sina revir, sina gyckelspel och där vi sjunker ned i ett slags livegenskap? Reducerar inte detta system med sitt släptåg av alienation och andligt elände allt till varor, även sex, konst och poesi? Medverkar inte media och kulturetablissemangen i massindoktrineringen och fördumningen, i att stärka menlösa, stereotypa tankesätt, i att dölja, förtiga eller parfymera dyngan?

Anstormningen mot kyrkan kan klinga förlegad. Men är det inte i grunden – den nuvarande "humanism" till trots – alltid fråga om herravälde över själarna? Och hur är det med den nygamla obskyrantismen bland annat i new age eller mediernas kult?

Samtidigt framstår dagens löntagare som en ofattbart tålmodig men alltmer uppgiven massa ställd utom räckhåll för allt verkligt inflytande över någon aspekt av sina liv och som trots det sällan tycks ha varit så liknöjda, tysta eller lojala mot sina herrar.

Följande dikter syftade inte minst till att ruska om sinnet.

Det gör de ännu.

Vi möter här poeter – för *poeter* är de trots klumpigheten och andra formella skönhetsfläckar hos många av dem –, vars tillvaro bestod av misär och desperation.

Men de är stolta unga människor med resning som står upp mot stat, kapital, förtryck, nationalism, religiös humbug och det borgerliga samhället överhuvudtaget.

Ord äger makt har det sagts till leda. Här väcks hur som helst en *motmakt*.

Det Röda Spöket både viskar och vrålar, förbannar och driver på; dess ton är malande, upprepande.

Det Röda Spöket besvärjer.

I. Den röda avstampen – pionjörerna –

SOCIALISTERNA

Der vandrar så raskt genom tiden
den blusklädda skaran framåt,
och murkna kungatroner
luta till fall på dess stråt.

Och minor springa omkring den,
och städer falla i grus.
Men högt af tidsanden höres
vingslagens mäktiga sus.

Den lyser i fängelsets hvalf
palatsens härjande brand,
och sekternas lekverk ramla
för trälens valkiga hand.

Men mörka galgarne fyllas
med blödande blusmän opp,
och "Storborgarn" ler så håfullt
åt uslingars "sista hopp".

Den kamp de kämpat i natten,
den bär dock till ljus en gång,
och nya, lyckliga släkten
beså sin torfva vid sång.

På deras multnade galgar
slå grönskande grenskott ut,
och regnblekta skallar grina:
att allt dock blef godt till slut.

C. A. V. E.

(*Social-Demokraten*, Nr 7, 25 december 1885)

ETT ALLVARLIGT ORD TILL DEN SVENSKA KVINNAN

Du med hjerta, som kan brinna
För allt stort och ädelt, kvinna,
Hör på mig en gång.
Du så rik på känslans vägnar,
Dig jag dessa tankar egnar,
Öfverväg dem,
Hör min enkla sång.

Men fast rikt till hjertat lottad,
Kärleksfull och god; utblottad
Är du likaväl
Uppå frihet – lifvets lycka;
Sällan någon ros fått smycka
Kvinnans lefnad,
Hennes varma själ.

Kan det lifvet bli förljufvadt,
Som är tryckt och underkufvadt
Under tvångets lag?

Kan din glädjes blomma knoppas,
 Om du icke vågar hoppas
 Att sjelfständig
 Bli och fri en dag?

I palats som uti koja
 Kvinnan bär på samma boja:
 Undergifvenhet;
 Undergifven mannens vilja
 Som en svag och bräcklig lilja
 Rädd hon darrar
 För hans sjelfviskhet.

Du med dygd, som hjertat pryder,
 Tåligt lider, tåligt lyder
 Har du nå'ngång tänkt:
 "Är jag skapad till slafvinna?"
 Nej! till människa och kvinna;
 Mensklig frihet
 Dig naturen skänkt.

Fordra denna då tillbaka,
 Såsom syster, mor och maka
 Har du rätt dertill,
 Och din ställning bör förbättras
 Du är allt för god att fjettras,
 Du kan blifva
 Fri, om blott du vill.

Mången ung och fager tärna
 Såldes till en man med stjerna,
 Och för guld och rang
 Fick hon offra sällhet, trefnad.
 Hvilken mörk och dyster lefnad!
 Kärlek köpes –
 Hemskt – med guldets klang.

Nobla männer stifta lagar
 Som dem bäst och helst behagar.
 Har en kvinlig själ
 I vårt "fria" land i norden
 Skrifvit ett utaf de orden
 Som sägs trygga
 Folkets ro och väl?

O! hvad skam för menskligheten
 Magten, äran, herrligheten
 Utaf männen togs;
 Och det arma kvinnökönet
 Rikt på känsla, tanke, skönhet
 Underkufvats
 Och så grymt bedrogs.

Finnes då ej hjälp i faran?
 Sluten Eder hela skaran
 Kvinnor enigt hop
 Till en enda fast förening!
 Sjung ut Ert hjertas mening!
 Höjen modigt
 Och med kraft Ert rop!

Kvinna! Fordra du rättvisa

Och för våra styrmän visa
 Att du eger mod,
 Att ditt hjerta ej vill krossas
 Att du vill bli fri, förlösas!
 Till slafvinna
 Är du allt för god.

*Vi vill alla menskors lycka,
 Ingen, ingen skall förtrycka
 Kvinna eller man!
 "Inga herrar, inga trälar!"
 Är vår lösen
 Är den rätt och sann?*

P. H-n

(*Social-Demokraten*, Nr 15, 9 april 1886)

POEM

Uppläst vid L. A. K. fest den 23 maj 1886

Rätt ofta uti aftonstund
 En blytung suck du hör,
 En suck från skog, från dal och lund,
 En suck, som sakta dör.
 Det är naturens bön om frid
 Och om förlossning snar
 Från synd och nöd, från larm och strid,
 Som dag från dag och tid från tid
 Dess prakt besudlat har.

Men har du hört ock någon gång
 En suck ur qvalda bröst,
 Ett skri om frihet utur tvång,
 En bön om hjälp och tröst?
 Säg har ett hjerterop du hört,
 Som ljuder fjerran, när,
 Och har dess dofva ljud dig rört,
 Och dessa väl din ande rört?
 Det likars dödsskri är.

De blekna bort i qval och nöd
 Af brist på luft och ljus.
 Och i sin strid för dagligt bröd
 De trampas ned i grus.
 De se de kära tyna af
 Af brist och – grymma lott!
 De långsamt gräfva egen graf,
 Då dessa kratter, gud den gaf
 En annan gagnar blott.

Så sekel efter sekel gått,
 Ett ändlöst slafveri
 Har varit likars grymma lott,
 Skall evigt så förbli?
 Skall evigt stark förtrycka svag?
 Skall rikedomen stå
 Som en tyrann och dag från dag
 Förtrycka efter sitt behag
 De arma, svaga små?

Nej, ljuder tidens rop allt mer
 Rätt åt den rätt tillhör!
 Se, mammons kalf skall störtas ner
 Och kedjan krossas bör!
 Åt arbetet sin ärekrans
 Åt nöden rättens lön!
 De forna gudars falska glans
 Skall svinna bort. Med framsträckt lans
 Står frihets genius skön.

Se blixten! Hör du åskans dån?
 Den luften rensa skall.
 Och stridslur ljuder långt ifrån,
 Den bådar murars fall.
 Se jorden darrar! Djupt du hör
 En jäsning, stark och vid,
 Bland mödans söner mer sig rör
 Den ande, som till frihet för
 Och skapar en ny tid.

Stå upp! Tag an i verket der!
 Var icke liknöjd, stum.
 Det rätta ögonblick är *nu*
 Det går blott tum för tum.
 Men *framåt* går det lika vist
 Snart randas dagen, då
 Full frihet råda skall förvisst,
 Och slafveri i nöd och brist
 Ej mer din blick skall nå.

—n—

(*Social-Demokraten*, Nr 23, 4 juni 1886)

LUCIFERS TIO BUDORD

I.

Du skall inga andra gudar hafva för mig, Ljusbringaren.

II.

Du skall icke missbruka mitt namn till att uppträda i lögnens kyrkor, ty hvar och en, som det gör, skall på de yttersta tiderna varda hållen som en skrymtare och hans namn skall varda svart som en prestrock.

III.

Tänk på att du helgar arbetsdagen till en normal dag. Sex dagar skall du arbeta, men på den sjunde är sabbat, den heliga hvilans Lucifers.

IV.

Du skall icke hedra det förgångna utan det kommande, på det dig må väl gå och du må lefva lycklig på jorden.

V.

Du skall icke betunga din broder med släp och slit, gräfvandes honom en förtidig graf.

VI.

Du skall göra kärleken fri, att den ej behöfver signas af prest eller domare, ty det är koppleri.

VII.

Du skall icke stjäla din broders arbete.

VIII.

Du skall icke bära falskt vittnesbörd om din tro eller förneka Ljusbringarens namn för fängelse och tumskrufvar.

IX.

Du skall icke under sken af lag och rätt vråka din broder ur hans hus för hyrans skull.

X.

Du skall icke begära din nästas hustru, så framt hon ej begärer dig ensam, men hans oxen och åsna samt allt kapital honom tillhör skall du taga ifrån honom och göra till dina bröders egendom.

Det säger nu Lucifer om alla dessa buden: Jag skall upprätta *ett* broderskap öfver hela jorden, och den sig upphäfver till herskare han skall varda förnedrad, och den sig förnedrar som den ringaste af sina bröder, han skall varda upphöjd. Och konungar och furstar och väldigheter skola ej hafva sina säten i det utlovade landet. Och prester och jesuiter skola der ingen makt hafva, och man skall bespotta deras grämlöse öfver att de ingen förtrycka kunna. Och då de känna sin vanmakt, skola deras hjertan varda jäsande i dem af förbittring, och de skola svälla upp liksom etterormar, hvilkas gaddar man uttryckt. Och till sist skall deras galla spränga deras kroppar och gå bort såsom ett ondt väder, att luften varder ren efter dem.

Atterdag Wermelin

(*Lucifer – socialdemokratiskt flygblad*, julen 1886)

FALSKA HERDAR

(ur en gammal flygskrift)

Hvem är den mörka krypande figuren
Med pannan dystert emot jorden böjd,
Som smyger fram längs utmed kyrkomuren?
Det är en p r e s t. För sanningen och lifvet
Han tror sig kämpa, såsom mästar'n bjöd.
Men på hans panna står med gafstil skrifvet:
Lögn är din sanning och ditt lif är död.

Hvem är den röst, som sträng och vredgad ljuder
Mot Magdalena, mot den gråtande,
Som allt förkrossar, bot och bättring bjuder,
Men icke har ett tröstens ord att ge?
Det är en p r e s t s. För Kristi skull han tömde
sin fromma galla öfver synderskan,
Men ”dömmen ej, så varden i ej dömde”,
De orden, vänner, dem förglömde han.

Hvem är den tjocke, skinande kamraten,
Som röd och svettig läppjar på sitt glas,
Hvars hela själ sin brännpunkt har i maten
Och som mår bäst på dundrande kalas?
Det är en p r e s t. På söndagsförmiddagen
Mot ”svalj och dryckjom” skriker han helt dryg,
Det kostar på, och för att stärka magen
På lifsens vatten smakar han i smyg.

Hvem är väl han, som gladt och sirligt springer
Och gör affärer bland de troende,
Som håller bibeln mellan tvänne finger
Och vaxlar pengar med de andra tre?
Det är en p r e s t. Han lyser som ett ljus
Fastän hans tanke aldrig tagit fäste
Vid mästarns ord: ”mitt hus det är ett bönehus
I hafven gjort det till ett röfvarnäste.”

Hvem är väl han, som med sin hala tunga
 Med fromma suckar och med fagert tal
 Helt lugnt förför sitt skiftebarn, det unga,
 Och sedan hånar den förskjutnas qual?
 Det är en *prest*. Om dygd och goda seder
 Han läspar ödmjukt och om lustans makt,
 Men blyges ej att stjäla dygd och heder
 Af den som ödet i hans snara bragt.

* * *

I fromme fäder, eder stund har slagit!
 Er svarta liga spränges inom kort,
 Ty ljusets flod har sminket af er tvagit
 Hvarmed i skymden edra laster bort.

(*Lucifer – socialdemokratiskt flygblad*, julen 1886)
 (Atterdag Wermelin)

STORMRINGNING

Tag linan, väktare och ring,
 Ring högt, ring hela natten ut!
 Ring när den nya sol står opp!
 Ring så det hörs till dagens slut
 ditt rop: till storms!

Kläm i med dunderhöga slag!
 Väck slumraren på kojans bädd!
 Väck arbetslafven, der han står
 nedsvettad, gjord af armod rädd,
 till strid, till strid!

Låt ljuda kring den vida jord
 ditt skärande, ditt gälla då
 och samla till en slutna tropp
 dem, hvilkas hopp blef gäck och hån.
 Ring samman dem!

Sjung ut kring stad, kring land och by
 om brödraskap, som än ej fins;
 om frihet, som i bojor dväljs;
 om jämlikhet, som endast vinns
 med kamp och fejd.

Förkunna, klocka, med ditt larm
 att orätt herrskarspiran för;
 bland fördomar och lögn den bor
 och dokhöljd sig till helgon gör.
 Ring, ring med kraft!

Så skall ditt brus, som tonar vidt,
 en gång nog mötas af ett rop,
 som tränger likt ett härscri fram
 ifrån förtryckta bröders hop. –
 Då tystnar du!

Men ropet vidgas rundt kring dig,
 det stegras ... se'n af strid det följs.
 Till storms man går, det gäller allt;

man slåss tills muren undan sköljs!
Så blir det lugn!

William Röse

(*Social-Demokraten*, Nr 8, 29 januari 1887)

AFORISMER

Ur *Framåt*

Om mänskan fått lifslängd på tusen år
Så skulle nog världen stått som hon står,
Ty gubbar, som vissnat till kropp och själ,
Ha ständigt sökt stena den sanning ihjäl,
Som stampar på tidens afgud
Med skonlös och kättersk häl.

* * *

Har du hulptit din nästa, som råkat i nöd,
Har du delat med honom din dryck och ditt bröd,
Har du dyrkat frihetsgudinnan
Af hela ditt hjärtas glöd
Och varit för rätt och sanning
Ett aldrig svikande stöd;
Då skall du utan att klaga
Se natten, den eviga, draga
Sin tjocknande skugga för ögon,
Som älskade solljus och vår,
Känna din brännande panna
Isas vid kyssar af döden,
Märka, hur ådrornas flöden
Svalna, stelna och stanna.

Ernst Arpi

(*Social-Demokraten*, Nr 10, 5 februari 1887)

LJUSBRINGAREN

Ur rymdernas djup jag sjunger min sång
I vilda, mäktiga toner,
Men tuttar väl på en verldsbrand en gång
För kval, som jag led i äoner.

Man band mig vid klippans skrojliga barm
Och satte en gam att fråssa
På lefvern, som skälfde så rykande varm
Det skulle mitt högmod krossa.

Så led jag, så stred jag i tusen år
Och hädade världens herre.
Och allt som det växte, mitt blodiga sår,
Jag hädade blott dess värre.

På sistone kom der en skelögd flock –
Guds tjänare voro de alla –

Med fromlande miner och sotsvart rock
Och fulle af helig galla.

Med pinbänk och tumskruf och glödande ting
De skulle mig ödmjukhet lära
Samt skredo till värfvet med bön och sång,
Vår herre gud fader till ära.

Men aldrig de hörde ett smärtans skri,
Totalt voro mödorna spilda.
En bönesuck mängde sig aldrig i
Min tungas hädelser vilda.

Jag öste mitt hån så isande kallt,
Att fromheten fann mig gruflig.
I Satans gestalt, i Prometeus, gestalt
Förblef jag densamma – okuflig.

Och lyfte jag stundom min länksmidda arm
Till hot mot den signande presten,
Då bäfvade havets rullande barm
Och jordens innersta fästen.

Så led jag, så stred jag i tusen år,
I lidandet städs triumfator,
Mer fruktansvärd trots mina blodiga sår
Ån himlarnes storimperator.

Och nu är det världens senaste tid,
Snart ståndar på evighetsnäset
Vår sista, vår stora, förbittrade strid,
Der biter den gamle i gräset.

Se'n eldhanen flaxar kring världens hörn
Och byggnaden störtar tillsammans.
Och då stiger tankens frigjorda örn
Mot skyn ur den rykande flamman.

Atterdag Wermelin

(Lucifer – flygblad för bespottelse och galghumor, april 1887)

SMUTS

Der gick en herre i sus och dus
I pannan nedtryckt var hatten,
Vid spel och dobbel till morgon ljus
Han hade tillbringat natten.
Väl var han klädd i en frack så fin
Och enligt sista journalen,
Men nedspild var den med punsch och vin
Reminiscenser från balen.

Och honom mötte en mödans son,
En sotig smed uppå gatan,
Och herrn han röt nu: "Håll dig från!
Du smutsar ner mig, din s – n".
Men smedens sot vittnar tydligt att
Ett strå han dragit till stacken,
Men *smutsen*, hvar måne den väl satt
Om inte just uppå fracken?

Arminius

(*Social-Demokraten*, Nr 52, 6 augusti 1887)

MIN SON

Se mig ej så ömt i synen
Ljuva barn, med ögon blå!
Hur de stråla, i mitt hjerta
Är det lika mörkt ändå.

Ej bland ofödd englaskara
Bad du den i höjden bor,
Att af nåd han skulle ge dig
Ljus vid val af far och mor.

Ty nog finns det fält och ängar,
Gods och guld i öfverflöd.
Bort med näfven Andras äro
Jordens must och solens glöd.

Tjusas du af ängens fågring,
Vinkas du af blommor små,
Gå ej dit! Ej ens ett grässtrå
Har din fot att trampa på.

Du belf född att kröka ryggen,
Född att vattna med din svett
Andras kokor, och att snäsas,
Då du har ditt bästa gett.

Hatten af, när du skall bjuda
Armens nötta senor ut.
Se din herre stolt i synen;
Han skall ropa: "buse, hut!"

Våga klandra instrumenten
För hans ofelbara jag;
Snart du står med hungrig mage
På lock-outens syndadag.

Ve, min son, att jag skall sitta
Guldnad här i lifvets höst
Och med dystra blickar tyda
Tecknen på ditt unga bröst.

"Pappa, se!" Du knyter näfven;
Hot i blicken nyss så öm,
Du blir stor och stark, min gosse,
Sof så länge än och dröm!

Ove

(*Social-Demokraten*, Nr 56, 3 september 1887)

REVOLUTIONSSCENERI

Ur fabrikernas kvalmiga dunkel det går
Af röster ett växande gny.

Snart portarne vidöppna upp man slår, –
 Då stiger mot himmelens sky
 Befrielsens härskri ur sotrök och dam,
 Då storma de blusklädda skarorna fram.

De storma med släggor och spett i sin hand,
 Med blickar, som gnistra af hot;
 De breda sig ut öfver stad, öfver land –
 Hvem står väl den strömmen emot?
 Du rike, som ammat förhärjelsens brand.
 För sent vill du räcka din broder din hand.

Du närde din slaf i hans anletes svett
 Med det simplaste, knappaste bröd.
 Af möda och trældom du öfvernog gett
 Och ockrat på hungrande nöd.
 Nåväl, du får hösta den lön du förskylt,
 Ty hat rinner öfver, när måttet är fylldt.

Du höge och mäktige, stolte monark,
 Som druckit ur visdomens brunn,
 Har ej du förnummit en jordstöt, en stark,
 Som ristat på tronernas grund?
 Ett varsel det var. Lyss till framtidens tolk
 Och sök att begripa ett vaknande folk.

Var säker det är af en gryende dag
 I fjerran du förbuden hör.
 En rask galoppad! Det är hofvarnes slag,
 Som marken så darrande gör.
 Snart dånar den ridten kring gator och torg –
 De fattige storma mot konungens borg.

Och ”ädela damer i sindal och mård”
 De blekna allt under sin kind,
 När ”slöddret” sorlar på slottets gård
 Och tränger i salarne in.
 Ty riddarevakten, som svurit så grant
 Om trohet, har smort sina stöflar galant.

Skall höghet och storhet och skönhet och glans
 Då ingen försvarare få,
 Med råheten till triumferande dans
 Uppå purpurmantelen gå?
 Hvar är då den mäktige himlarnes gud
 Man firat så tida med psalmeljud?

Förgäfves, I höge, I ropen hans namn:
 Han slumrar i svartan grop,
 Och harospel öppnar ej grafvarnas famn,
 Sen tiden dem myllat ihop.
 Han dog – med de pinande redskap och bål,
 Som tankarne kväfde med eld och med stål.

Nu fins ej mer Gud, ej mer suverän,
 Nu är menskan till herskare smord,
 Och därför må hofvet med svigtande knän
 Förnimma den simplaste ord:
 En smedsgesäll talar, der prinsen är stum,
 Slikt timade förr ej i gyllene rum.

”I ädela damer och herrar här,

Den skara till hofs jag för
 Är kanske en smula råbarkad och tvär,
 Dock intet förfång den gör.
 Den önskar blott hissa en flammeröd duk,
 Der kungliga färgen förut var i bruk.

”Förnäma herrar, som blekna jag ser;
 Er rädsla förtidig var:
 Regera i blod var ert eget manér,
 Den seden har *vi* icke kvar.
 Den stund, då vi kväste *er* soldatesk,
 Gaf framtiden orlof åt bödelns fjesk.

”I ädla damer med krithvit kind,
 Det behöfs ej en min så försagd;
 Att skända kvinnor är *oss* för fint,
 Det är fullblodsridharebragd.
 Jag bjuder här frihet åt kvinna och man,
Er makt är det enda, som hjälplöst försvann.”

Så talar han, revolutionens man,
 Genom salen mot torntrappan går.
 Och leden marscherar förbi liksom han
 Samt sluta sig tätt i hans spår.
 Snart fanan ses svaja i vindarnes famn –
 På flammeröd grund står kommunens namn.

Atterdag Wermelin

(*Social-Demokraten*, Nr 67, 19 november 1887)

DE HÄNGDE ANARKISTERNA

De voro af folkets kött och blod,
 De dvaldes bland trälarnas skara.
 De egde snille och sen ett mod,
 Som icke fruktat sitt lif och blod,
 Som ej förskräcks i en fara.

De sågo menskligt elände jemt
 För ögonen; tanken blef vaken.
 Det dröjde ej länge förr'n de sig bestämt
 På renaste allvar och icke på skämt
 För den stora och heliga saken.

Det tändes en gnista af människors nöd
 I känsligt hjerta i barmen.
 Det blef flammande eld i gnistans glöd,
 Och bröstet blef sjudande, kinden blef röd
 Af det lågande hatet och harmen.

Från djupet af trälände leder man gick
 Och framför fronten sig stälde,
 Och det brann hat uti eldig blick,
 Och öfver ett djefvulskt röfvaeskick
 Förbannelsens eder de fälde.

Nu klungo som hugg utaf svärd deras ord:
 ”Upp, I som sofven!” de kalla.
 ”Förnedrade slägte på grönskande jord!
 På dina kära begår man mord.

Nu gäller det att rädda oss alla.”

”Tag vapen i hand och skydda din rätt,
Och dig en ställning tillskansa,
Som anstår en menska med tanke och vett!
Hvad mer, om det kommer att ”osa hett”:
En seger din strid skall bekransa.”

”Ditt människovärde, o, människa känn,
Och din rätt till en mensklig lefnad!
Din stulna rätt, vet att ta den igen;
Haf mod såsom hjeltar och hjertan som män,
Och lönen blir lycka och trefnad.”

Sån't tal var icke i tjufvarnes smak.
”De der ska vi bringa i klister”,
De tänkte, ”och under *domstolens* tak
De skola försvara mot oss sin sak –
Förbannade anarkister!”

Långt förrän domstol'n sitt utslag gaf
Nog dödsutslaget var skrivvet.
Ty sanningens stämma skall bringas i kvaf.
I lördags det ljud öfver land och haf:
Man tagit af fångarne lifvet.

”Fins inte då tecken till hut och skam
Hos guldets pöbel”, jag tänkte,
När som jag läste det telegram,
Som tidningar jublande buro fram,
Hvars ord voro blodsbestänkte.

”De hängts”; på ryskt, barbariskt manér
Skall ”ordningens rättvisa” skipas,
Men sanningens hjeltar skall uppstå fler,
Och kanske en dag vi med glädje ser
Hur rättvisans svärd skall slipas.

Att dö för ett ”älskadt fosterland”
I strid för skurkarne krönta,
Och på bröder bära en väpnad hand –
Det prisas i sånger i gyllne band,
Af ”fosterlandskänslan” belönta.

Men människosläktet är *en* nation –
Språk, seder gör rakt detsamma –
Från polernas isiga region
Ned till tropikernes yppiga zon
Under solens lågande flamma.

Blott den, som kränker sin broders rätt
Och frukten tar av hans möda,
Den har man rätt, ja, moraliskt rätt –
Jag *kan* ej fatta't på annat sätt –
Att ta afdaga och döda.

Men de, som i kamp för folkets frid
Fått känna dödsbringande smärtan
Med modigt trots och hurrat dervid,
De rest sig ett minne i evig tid
I rörda och tacksamma hjertan.

En arbetare

(*Social-Demokraten*, Nr 68, 26 november 1887)

[Dikten ovan anspelar på de s.k. Haymarket-maryrerna. Åtta fackligt ledande anarkister i Chicago hade dömts till döden utan bevis för påstådd mord på en polis då en fredlig sympatidemonstration för strejkande i maj 1886 attackerats av ordningsmakten. Sju av dem hängdes trots en stor internationell solidaritetskampanj medan den yngste av dem valde att begå självmord i sin cell.]

EN DRÖM

Vid jernvägsstationen i ett hotell
en yngling har sjuknat på färden.
Han bäddats i feber förliden kväll,
och det var hans första utflygt i världen.

Nu pulsarne hamra, hans kind är röd,
han sofver med yrande drömmar,
och tankarne surra i hjernans glöd,
de lyda ej mer besinningens tömmar.

Han tycker att alla jordens folk
gjort uppror mot sina despoter,
och bomberna smälla, med knif och dolk
de fordra sin röfvade frihet åter.

Det blöder i strömmar från troners höjd,
och tsaren han dinglar i galgen,
och kejsare, kungar i hånlig fröjd
de piskas att dansa kring kanaljen.

De svultna dra fram som är lössläppt hjord
utaf vrenskande, vilda hästar.
De rusas af vin vid de rikas bord;
I dag ska ni skåda hur folket festar!

Der kysser en valkig och sotig smed
den stoltaste af prinsessor;
hon famnas och tryckes skälfvande ned
bland prester och prinsar med klufna hjessor.

Med gnistrande ögon och blick af stål
en flicka den synen betraktar:
Känn på nu, ers nåd, hvad en annan tål!
Nu kanske du oss ej förnämt föraktar?

Han vaknar. Hvad nu? Säg, drömde jag sant?
Han sätter sig upprätt och undrar:
Ja, nu är det klart. Det låter galant!
Det dånar, det hviner, skränar och dundrar!

Hej lustigt, ni bröder! Jag kommer med!
Mig säkert den leken skall roa!
Er samla i skaror, led efter led,
Framåt! Pil på'n! som en retad boa!

Så stapplar han upp, får om sig en filt
och vacklar mot fönstret i yra,
och ögonen stråla af stridslust vildt:
Nu herrar, ska goda råd bli er dyra!

Han ropar hetsigt, men tystnar så tvärt,
när rutan är uppslängd på gafvel
– Att kämpa för er är ej mödan värdt,
ni, stackars fega, krypande afvel!

Der står i en första klassens kupé
en bugande man, som han känner.
Han synes så mildt emot hopen le:
Ja, tack ska ni ha, tack, tack mina vänner!

Det är bara traktens största patron,
som ärar sin kung, och då brådskar
att gifva salut med namnsdagskanon, –
och då är det bönder, som hurrar för Oscar!

(Social-Demokraten, Nr 2, 14 januari 1888)

”DET GODA FÖRHÅLLET”
(Samtal mellan öfver- och underklassen)

”Var lugna go' vänner, stån tidsandan mot,
 Som upprorisk, lömsk, väcker split, väcker knot,
 Som söker ”det goda förhållandet” kväfva,
 För hvilket bevarande städse vi sträfva.

I tron ej hur ifrigt vi vilja ert väl.
 Det skadar *er* mest att mot oss söka gräl,
 En innerligt skön harmoni bör det vara,
 Som rår mellan oss och vår arbetarskara”.

”Ert tal är så vackert, I lofven så rundt,
 Men gäller det hållen, då blir det väl tunnt.
 I sekler af år edra löften vi trodde
 Och därför vi jemt som på ”Svältorna” bodde.

”Det goda förhållandet”, hvar fins väl det?
 Jo blott der som arbetarn ingenting vet,
 Ej vet att *hans* rätt är så helig som andras,
 Men tiger när hårdt han af eder behandlas.

Högt prisen I arbetarn trogen och snäll,
 När slafviskt för eder från morgon till kväll
 Han står vid maskinen och knappt vågar andas
 Af fruktan med socialister förblandas.”

”I borden ej knota så mot Guds försyn,
 Nej bedjen och arbeten, sen emot skyn!
 Att gudelig vara och låta sig nöja
 Är vinning ju nog, skall en gång er upphöja.”

”I tusende år edra prester så lärt.
 I sjelfva och de under tiden förtärt
 Och njutit utaf hvad *vi* skrapat tillhopa:
 Nu *ändligt* vi vaknat, på rätt nu vi ropa.”

”Visst skall ni ha rätt, hvem har nekat er den?
 Här finnas ju lagar och laglärde män.
 Vid domstol I egen er talan att föra
 Och lagenligt allt för er rätt man skall göra.”

”I skrifven oss lagar och fordren helt käckt
 Vi den skola vörda! oss synes det fräckt;
 När I skrifven lagar er sjelfva till fromma
 För oss edra portar ni sorgfälligt bomma.”

”I ären en upprorisk, skrånande hop
 Men gräfven ju blott åt er sjelfva en grop.
 För upprorsapostlar och råa gesäller
 Finns lagparagrafer och fängelseceller.”

”Javisst, er bevisföring känna vi väl
 I ha'n edra kraftiga, talande skäl:
Systemsatt förföljelse visar ju alla
 Er rättvisa sak och – er sprängande galla.”

F-e

(*Social-Demokraten*, Nr 8, 25 februari 1888)

FÖRSTA MAJ

Det sjuder friskt, nytt lif i blommans späda knoppar
och bäckens silfverregn ur vinterns boja hoppar.
Det lif, som slumrat lugnt bak trädens gråa bark,
drar safvens skarpa must ur svartgrå, fuktig mark.
För vestans ljumma flägt, från brända nejder buren,
sköljd i Atlantens haf och renad utaf skuren,
allt vaknar upp och ler, allt andas lif och kraft,
och lungan pustar ut den luft, den länge haft.

* * *

I klara lågor slottets fönster glömma,
och ut i nattens mörker lätta slag
från spända strängar i ackorder simma
och lemna efter sig en dallring svag.
De klinga vemodsfyllt, men gladt också,
de mjuka toner, som ur salen gå.

Der rörs ett stim af herrar, män af heder
med guld på bröstet och med ädel börd,
som ifrån djupet kanske ursprung leder,
fast sådan gissning gerna ej är hörd.
Han dragits dit han är af arma fäder,
fast nu han lefver stort i stora städer.

Och fullblodsamer, som på nacken bära
se'n tvänne hundra år en dyrbar skatt
utaf den ädle ättefadrens ära,
då han ur sjönöd halp sin drottning's katt.
Derför i vapensal'n han skarpast blickar
och från sin ram åt skrämnda pigor nickar.

Der konverseras i intima lagen
och i en djup, till randen bräddad skål
man dricker tom en bågare för dagen
och dricker hejdlöst, mera än man tål.
Så skålar man, så länge benen bära,
för kung och fosterland och krigarära.

Till sist är salen tom och skrufvad gasen.
Betjenten snokar ännu kusligt tyst
ikring och tömmer resterna ur glasen
och torkar punschen bort från fläckad byst.
– ”Ja, femtonhundra kostar det,” – der inne
herr grefven går igenom i sitt minne.

* * *

Men ut i natten i förtviflan går
en mödans son med himlen och sin smärta.
Han kan ej gråta; ingen sorgens tår
kan lättande gå från ett tvinadt hjerta.
Hon ligger döende i nöd, hans maka.
Hon är nog död, förrän han når tillbaka.

Det är nu redan länge sén han gick
till grefvens slott att torftig hjälp begära
åt godsets doktor, som sist intet fick,
och inte kan man ständigt så besvära.
Men grefven svor och röt: han fick ej vara
en stund i fred för denna tiggarskara.

Han gick, den arme, tyst i mörkret ut
och famlade bland mörka, hemska tankar
att göra raskt på sitt elände slut –
men alltid *hennes* bild för honom vankar.
Han med en fasans aning hemåt ilar
och nalkas nödens bädd, der makan hvilar.

Då skär så hemskt i natten ur hans skri,
och nattlig vandrare fördubblar stegen,
när fallna hyddans dörr han går förbi
och viker af på vägen bredvid tegen.
Men hon derinne, lyst af matta glöden
gått ödet före och sig sjelf gett döden.

Sigvald Götsson

(*Social-Demokraten*, Nr 18, 4 maj 1888)

BLOMMAN OCH GRANEN (Fabel)

Djupt in i skogens dolda vrå
En liten blomma stod;
Där stod en högväxt gran också
Och tog sig dristigt mod
Att just för blommans *litenhet*
Den tadla: Rådde hon för det?

”Dig kan man trampa ned så lätt”
Var granens första ord.
På sätt och vis hade han rätt
Ty ofta på vår jord
Förtrampas den, som liten är
Som *band* och *ordnar* icke bär.

Men just som granen skröt som bäst
Satts yxan till hans rot
Och strax han föll, den höge gäst
till blommans fot.
”Skryt nu också”, var blommans ord,
”Så straffas högmod på vår jord!”

* * *

Blodsugare,
Förtryckare
I skolen se
Att såsom granen gjort sitt fall
I fallen ock!
Om än med pock
Och sliten rock,
Arbetarn seger vinna skall!

Gustaf H-n

(*Social-Demokraten*, Nr 20, 19 maj 1888)

VÅREN
och armodets söner

Smekande ystert
 Vårvinden susar,
 Ifrig att värme och lif kring sig sprida.
 Våren det lyster
 Med anblick som tjusar
 Att svårmodet jaga från menskor som lida.

”Hur gerna jag ville” –
 Så hör jag dig säga
 Och dervid ditt anlete dubbelt så skönt –
 ”Förnöja den lille
 Som *intet* får äga
 Men *allt* får uträtta, med otack belönt.

I stället jag måste
 Fast med beklämning
 Blott för hans herrar breda min skatt.
 Men vakna, du slöe
 Samhällets myndling,
 Du är ju myndig: din andel tag fatt!

I osunda verkstaden
 Står du, maskinmessig;
 Du och maskinen sträfva i kapp.
 Ymniga damstoftet
 Verktygen sända
 Kring; det är vårdoften som till dig slapp.

Samtidigt ägarn
 Till mekanismen,
 I hvilken du ju är hufvud(bi-)sak*
 Ler och välsignar
 Kapitalismen
 Som honom tillåter lefva i mak.

Tiden jag bidar
 Då mina gåfvor
 Jemnt jag får dela bland likställda män;
 När eder styrka
 Rätt I lärt känna
 Då den sig närmar, Ert värde blott känn!”

F–e

* Han är den viktigaste delen i maskineriet man kan dock när som helst undvaras då hans plats så lätt ersättes med en af hans hungrande likar, d.v.s. som arbetare i *gemen* är hans hufvud, som *enskild* arbetare bisatt.

(*Social-Demokraten*, Nr 21, 26 maj 1888)

GRUFARBETARNE

Djupt nere i underjorden
 där spöken och andar bor,
 där bryta vi malm ur klippor
 för bröd utan rast och ro.
 Vi underminera bergen
 och pelarne rista till fall,
 och brusande ekon svara
 därofvån i vredgadt svall.

Vi skåda ej skynt af solen
 guds hela, klarögda dag.
 Vi sjunga morgon och afton
 vår sång vid släggornas slag.
 Vi åldras i kvafva djupen
 och kraften ej mera blir ung.
 Snart styfnar den krökta ryggen,
 för armen blir släggan tung.

Då sändas vi upp ur schakten
 till lifvet och solens ljus.
 Pensionen för lifslång sträfvan
 vi få i ett fattighus.
 De kufvas, de knotets tankar,
 som tränga sig framåt med makt.
 Ock själen har krökts i tvånget,
 som mödan uppå det lagt.

Men snabbfotad nalkas tiden,
 och är icke långt ifrån,
 då upp utur underjorden
 går grufvans sotige son.
 Och, sällad till andra skaror,
 som tänka på samma sätt,
 han, väpnad med klippans slägga,
 utkräfver sin *menniskorätt*.

Sigvald Götsson

(*Social-Demokraten*, Nr 23, 9 juni 1888)

EFTER HÖGMESSAN

Ut ifrån unkiga templen strömma
 Trötta skaror att söka luft
 Och att så hastigt som möjligt glömma
 Prestens tyngande, vilda ord:
 Helvetesläran från Herrens bord.

Morgonstundsfriden har ännu dagen.
 Luften ute är mild och frisk.
 Heliga orden ej mätta magen;
 Endast sagan berättar det,
 Varande själf utaf lögner fet.

Därföre skarorna spridas vida,
 Pastorn vandrar själf med i en,
 Den som man varsnar båd' sent och tida
 I en källares tobaksdam,
 Där af sin pastor ej hin får skam.

Materialismen han ger sitt värde,
 Som den äger i alla fall.
 Sträck uppå benen, du gödde herde;
 Töm din skummande seidel ut.
 Striden med satan för veckan är slut!

Tusende år med fåren att göra
 Har du haft. Men nu börjar en
 Skäggvuxen bock att ditt bete störa.
 Rödt han tåler, men hatar svart
 Böjer sitt huvud och tager fart.

Då emot himlen du önskat fira
 Med dig själfvan vår mensklighet.
 Klif ej för högt, ty din kyrkas spira
 Smalnar skarpast, då högt du når,
 Knäckes och bördan i marken slår.

Vet du att fädernas Oden, guden,
 Gästat också vårt svultna land.
 Stort var hans hjärta och järnklädd skruden,
 Men han hade en orm i häl,
 Hvilken slog konkurrenten ihjäl.

Siste man far nu på skådebana
 Jorsal...guden, bleksigfigt blek,
 Lockande massor kring "korsets" fana. –
Hel vi hade med Oden mist:
Satan var sviten till Jesus Krist.

Men man kan varsna, att tid är nära,
 – Långe nog han regerat nu –
 Tiden, då mått uppå seklers ära
 Spöket lägger sig i sitt bo,
 Lemnande svaga hjärnor ro. –

Upp då, herr pastor, låt helig anda
 Slå på tungan från himlen ned,
 Och med företråde tänder tanda
 Supen gom, att hvad tiden sagt
 Ej uppå massorna må få makt.

Vinet, det sätter dig väl i tagen.
 Liksom lärjungar elfva, tolf,
 Då de på helige Pingest-dagen
 Sågo *eldflugors muntra* slag:
 Vinerna starka, men viljan svag.

Ut ifrån unkiga templen strömma
 Trötta skaror att söka luft,
 Och att så hastigt som möjligt glömma
 Prestens tyngande, vilda ord,
 Helvetesläran från Herrans bord.

Sigvald Götsson

(*Social-Demokraten*, Nr 38, 22 september 1888)

FRAMÅT

Det strömmar från när och fjärran,
 Där slutar sig led till led
 Af kämpar, som gå att vinna
 För kommande tiders fred.
 Det skymmer kring världen vida,
 Och härskri mot himlen går,
 Men ödenas nornor bida
 En gryende menskovår.

Den kamp, som ur trolldom friar
 Och jättarne nederslår,
 Den lägger ock höge gudar
 Med grånade män på bår.
 Och vägen som segern bryter
 Till aningens nya jord
 Går fram öfver döda myter
 Och nådiga herrars ord.

Den går öfver Brustna drömmar
 Och villande öfvertro,
 Den för dig på ökenfärder
 Från lögnernas lugna ro.
 Den lär dig att smycka jorden
 Med allt, hvad du skönast vet,
 Och lyckan, du drömt, är vorden
 I lifvet en verklighet.

Där hasta ur skogens gömslen
 Om våren små bäckar fram,
 Som växa till starka strömmar
 Och hejdas af ingen dam.
 Dem ville vår tanke följa
 Ur bojan af snö och is
 Till skummande, solig bölja
 Och sjungande segelbris!

Så gå vi att bryta banor
 Med härdiga viljors stål,
 Och tro at i tidens mognad
 Vår längtan skall nå sitt mål,
 Liksom uti frona tider
 De tiotusendes tåg
 På irrande färd omsider
 Det blånande hafvet såg.

P. R-s

(*Social-Demokraten*, Nr 16, 18 april 1889)

TILL DET NYA SEKLET

Genom nattdis, genom dimma,
som en vådeld skär en strimma
facklors röda ljus;
redan ljuda kampens lurar, –
undergrädda torn och murar
ramla snart i grus!

Hell dig, nya sekel, hell dig!
Vårstormstark och ung och väldig
drar din ande fram;
och han stormar torn och vallar
och från tusen bröst det skallar:
framåt trälar, fram!

Framåt seklets söner tränga –
dörren upp! – de eljes spränga
den – och ve då er!
Ve då de i drömmar sjunkna,
ve dem, i sitt blod de drunkna,
ej pardon man ger!

Dörren upp, du nya sekel!
Skrif ditt mene, mene tekel
för en häpen verld!
Blodigt röd var solnedgången,
dagen bräcker, morgonsången
sjungs till klang af svärd!

Den 5 maj 1889
Luigi

(*Social-Demokraten*, Nr 19, 11 maj 1889)

VÅRBRODD

Må *enighet* bli chef för våra hopar,
Ty endast den är framgångens beting.
Hör själfva språket i ditt öra ropar
Sin sammanställning: *Ringe, slutet ring!*

När folket upphört rabbla sina mässor,
När krökta armar rätas med besked,
Då strykas kronor från despoters hjässor
Och kanske hufvudena ”stryka” med!

Må våldet draga sina sabelklingor,
Må *rätten* sättas ut för *maktens* chock:
Ett blixttåg kör sig stundom fast i flingor,
När dessa flingor samlat sig i flock.

Ditt släckningsmedel blir till vattenånga,
Till dynamit din svalkande mixtur.
Naturen kan din boja icke fånga:
Att folket friar sig, det är *natur*.

Häng, penningstat, häng dina anarkister!
Det blir ändå för *dig* en repstump kvar.
Häng, envåldsstat, häng dina nihilister!
Häng sekelminnet ock, du mördarczar!

Du "fria" Schweiz, kläd dig i käringstubbar,
 Bryt gästfrihet, blif rysk och tysk spion!
 Du Bismarck! ställ dig väl med dina gubbar:
 De göra ändå ej revolution.

Du Svea, ynglerska utaf reptiler,
 Hjälp tyskarnes kanon med ditt gevär,
Tillskrufva dina säkerhetsventiler
 Allt mer och mer för hvarje atmosfer.

Drag blankt – mot obehäpnadt folk var tapper
 Och tolerera blott *för tryckfrihet*,
 Tillverka af din frihet sundhetspapper
 At svarta ulfvarnes societet;

På ditt försvar uppoffra hekatomber –
 Men, krämarkäring! i ditt eget golf
 För tusen tappa inte dina bomber,
 När sekelminnet snart skall ringa tolf.

Sigvald Götsson

(*Social-Demokraten*, Nr 23, 8 juni 1889)

"LIBERALERNA"

Kom, broder, låt oss andligt fjäderplocka
 De ömkligaste bland de ömkliga,
 De mest barocka ibland de barocka:
 Du vet, jag menar *liberalerna*.

De älska frihet, kurtisera flamman,
 Begripa, hata, idka kryperi,
 Förarga sig... men *måttligt* alltisammans!
 En modesti, som väcker raseri!

Du läsaren, som undertrycker skratten,
 Kanhända ock å du vill bli adept
 I konst att blanda samman eld och vatten? –
 Nåväl, tag gratis följande recept:

Aftrubba pennan, att den inte stinger,
 Och hvad du gör, gör alltid eftergift
 Och hota uselhet med upplyft finger –
 En hasselknäpp det vore öfverdrift.

Nej, gå på tå i dina egna stöflar,
 Det usla kalla "*inte riktigt bra*;"
 Säg inte *ja* och *nej* för tusan böflar,
 Bräk hållre fram ett modererat "*nja!*"

Lär dig ett sådant språk: "Man kanske borde"...
 "Det vore önskligt, vår regering fann"...
 "Vi skulle önska att"... "Kanhända torde"...
 "En varsam ändring ginge kanske an"...

I liberaler, som i bygden ränna,
 Byxklädda skvallerkärningar utan mål,
 I skifven än med gamla dars gåspenna,
 Då nya tiden endast brukar stål.

I mästare i konst att höfligt gnata,
Som guppen upp och ned på maktens elf,
Att I ej bli så blygsamt moderata,
Att hvar bland eder blyges för sig själf!

När ordet FRIHET nämns i er närvaro,
Då viker väl er falska elegans
Med alla era kväden à la Maro,
Då tar väl snillet rasande sin lans.

Att kämpa för det skönsta af det sköna? –
O nej! O nej! En *äkta* liberal
Blott ruggar fjäder som en retad höna
Och värper kompromissäg utan skal.

Er frihetsblix? – För den i stycken flyger
Ej minsta moln med mörkret i sitt rof.
Nej, med sin hatt i hand ljugelden smyger
Och frågar utmärkt artigt: "*får jag lof?*" –

Skall verlden en gång undergå förvandling,
Skall af det sämre något bättre bli,
Det fordras *kraft* i ord, och *kraft* i handling,
Men bägge, liberaler, saknen I!

Bort med en hvar, som icke kan *tillräckligt*
Uppmuntra allting ädelt, sant och godt
Och *hata* allting uselt, lågt och äckligt!
Bort med grannlagenhet till öfvermått!

Ty säg, hvi peta hår ur kungaskäggen,
Då hufvudet kan bli en enda bit,
Och hvarför kornvis plocka bort bergväggen,
Då tillgång fins på bästa dynamit?

Sigvald Götsson

(*Social-Demokraten*, Nr 30, 27 juli 1889)

KAPITALIST-SÅNG (**Fritt ur tyskan; mel. ur ”Röfvarbandet”**)

Så gladt och muntert lefva vi,
Ha gudasköna dagar.
Arbetarne utsuga vi,
Kupongerna, dem klippa vi,
Allt sker som oss behagar.

I dag kasseras räntor in,
I morgon dividender.
Vi äro herrar, ni förstår,
Och lyckan följer våra spår –
Allt till vår båtnad länder.

Hvad rör oss arbetsfolkets nöd!
Bed och arbeta mera!
På alla jubelfestkalas
Vid fyllda fat och tömda glas
Vi dem ”representera”!

– ”Er lyx är bygd på andras nöd.”
 Än sen? Det ger den krydda!
 Och mumlar packet ha vi här
 En god polis och militär
 Som skall vår *ordning* skydda.

– ”Rättfärdighet!” Åh, strunt i den!
Profit är idealet!
 Än står ju folket lamfromt still
 Vid klippningen och tackar till –
 Ja, lefve kapitalet!

(*Social-Demokraten*, Nr 42, 19 oktober 1889)

VINTERN

Vintern kommit, den är här, säsongen,
 En spel och nöjen bjudande säsong.
 Om du mot öfverdrifter håller stängen,
 Dess fröjder du njuter, blir den än så lång.

Ja, nöjen fins så godt om, hvart man kommer,
 Man blott behöfver ”ta parti” och gå.
 Om ni är glad till sinnes, slåss man om er.
 På alla håll man vill er värfva då.

Är det ej roligt ut på Nybroviken
 Att svänga om på stålskodd, smidig fot?
 Se herr Flanör har träffat lilla Fiken;
 Nu satte hon en rofva (utan rot).

Hej, lustigt, att på mjuka, hvita dunet,
 Som Bore strör i täta hvirflar ut,
 Behagligt smekt kring hals af sobelfjunet
 På släp af springarn föras vida ut!

O, friskt det är att andas vinterns fläktar!
 Se rosor spira på de ungas kind!
 Se vinterhimmelen! ack, jag icke mäktar
 Ge känslor ord, som föds vid nordisk vind.

Se uti träden blixtra frostkristaller,
 Njut, nordbo, af det sköna sceneri,
 Som gratis ges när termometern faller!
 Med tillknäppt rock ej kölden känna vi.

Så, hänförd, prisade jag kalla zonen,
 Då på en gång en hemlig stämman ljud:
 ”Håll munnen nöt, tig, eller sakta tonen,
 Sjung ej dens lof, som sprider nöd och död!

Du målat vinterns glada, ljusa sida;
 Vänd afvigsidan till, kväd den också!
 Om nattens maror grymt dig skulle rida,
 Du rätter ”stämning” därtill skulle få.

Vet, medan du så varm i hågen kväder
 Den skarpa nordanvinden till behag,
 Där går en hop, som saknar tak och kläder,
 I deras ställe sätt ditt eget jag.”

Mig mötte, när jag så medaljen vände,
 En skräckfull syn, som isade mitt blod.
 Mig nyss tröt ord till det behag jag kände;
 Att nu ge fasan bild jag saknar mod.

* * *

Ack, proletärhop! Om du läras kunde
 Att jordens goda räcker rikligt till
 För dig också, om man det blott dig un'de!
 Din andel får du först – *när du det vill!*

F–e

(*Social-Demokraten*, Nr 7, 16 februari 1889)

VAGGVISA FÖR FOLKET

Sof, trogna folk, sof lugnt,
 Och snarka, så det brakar!
 Vyss, vyss! la, la!
 Sof sött, sof dumt, sof tungt,
 Ty vet, att kungen vakar!
 Vyss, vyss! la, la!

Han vakar öfver oss
 Och styr, likt Gud, allena –
 Vyss, vyss! la, la!
 Det höfves icke tross
 Att tänka och att mena...
 Vyss, vyss! la, la!

Att lyda, ej till mer,
 Vi äro alla gjorda.
 Vyss, vyss! la, la!
 Sof därför, lägg dig ner
 Och dröm om "Herrans smorda"!
 Vyss, vyss! la, la!

Ditt öga, för all del,
 Att öppna, väl dig akta!
 Vyss, vyss! la, la!
 Han har sitt eget spel,
 Som ingen får betrakta.
 Vyss, vyss! la, la!

Sof därför, var så god!
 Och låt dig ej förskräcka!
 Vyss, vyss! la, la!
 När han behöfver blod,
 Så skall han nog dig väcka.
 Vyss, vyss! la, la!

Då får du gå i krig,
 Se'n hvilat du har smakat,
 Vyss, vyss! la, la!
 Och låta döda dig
 För honom, som har vakat.
 Vyss, vyss! la, la!

Och när du detta gjort,
 Din sömn är evig vorden...

Vyss, vyss! la, la!
 Är inte detta stort,
 Hvad fins väl stort på jorden?
 Vyss, vyss! la, la!

Hur skönt att vara folk!
 Hur stolt att vara konung!
 Vyss, vyss! la, la!
 Hans spira är en dolk,
 Som drypar utaf honung.
 Vyss, vyss! la, la!

G. O-n

(Social-Demokraten, Veckoupplagan Nr 10, 8 mars 1890)

GUDARNE

Fruktan för naturens makter
 Var de första gudars fader,
 Och okunnighetens häxa
 Dess hulda moder var.

Snart uppstod en här av prester,
 Som i deras mörka dogmer
 Höllo mänskligheten fängslad,
 För att vinna guld och makt.

Många gudar har det funnits;
 Alla ha de varit "sanna",
 Alla ha de burit prägel
 Utaf tidens barbari.

Alla ha de varit grymma;
 Bål till deras ära flammad,
 Tårar varit deras fågnad,
 Deras nektar mänskoblod.

Allting uppstår, blomstrar, faller:
 Världar, sekler, folk och riken;
 Gudarne fått samma öde,
 Det är så naturens lag.

Ännu uti våra tider
 Spökar gudomsparasiten
 Uti arma mänskohjärnor,
 Som ett arf från forna dar.

Vetenskapens fackla skiner
 Nu igenom tidens mörker;
 För enhvar utaf dess strålar
 Gudarne gå upp i dunst.

Gamla vacklande fantomer,
 Skyddade utaf polisen!
 Snart I skolen hjälplöst störta
 Ned ifrån er töckentron!

H. M-r

(Social-Demokraten, Nr 17, 22 januari 1891)

STÖT TILL!

Hvarför hungrar du, min like?
 Hvarför fattar du den hand,
 Som belägger dig med band?
 Hvarför kysser du den rike?

Tror du pänningmän och slike
 Bry sig om det minsta grand
 Mödans som vid nödens rand?
 Sparsamhet de blott predike.

Midt i största öfverflöd
 Fins till dig ej en gång bröd,
 Du som gödt de feta nöten.

Vill du en gång blifva mätt
 Vakna upp! – förstå mig rätt
 Gif samhället nådastöten!

William

(*Social-Demokraten*, Nr 39, 17 februari 1891)

**SOCIALISMEN
 för och emot**

(Läs först vänstra spalten och sedan tvärs öfver båda*)

Socialism och anarki
 Är det ej slafveri
 Där frihet, kraft och lif
 Förbytt i brott och kif?

Man orätt blandar samman
 Som man med våld uppmanar?
 Man endast borde finna
 – Ett hån mot man och kvinna

Förbrödande och fri,
 Arbetarn ej kan bli
 Allt framåtskridande
 Man får på båten ge

Från kapitalets boja
 Som slaf i armod's boja
 Till intet synes vara
 Allt hopp för sorger bara

Nu finns det faktiskt dock
 En herremannaflock
 Med bildning, kunskap, vett,
 – Som världen lagar gett –

Blott armod och elände
 Hvarthän man än sig vände,
 Men till hvad nytta, sägen?
 Till att förtrycka proletärer!

Skall staten allt nu bli?
 Se'n blir ju ingen fri?
 Ty bättre är det väl,
 En fri, en annan träl –

Ja hela produktionen!
 Först fri blir då nationen!
 Att vi hvarandra trycka
 Hvad är det väl för lycka?

Och hör min vän likvisst
 Hvem skall då bli artist?
 Naturvetenskapsman?
 Hvem taflor måla kan?

Mitt svar på denna fråga:
 Den därtill har förmåga
 Den anslag därtill eger
 Du svaret redan eger.

Då (Att) lika lön man haft
 För lämnad arbetskraft
 Slut företagsamhet!
 Och blott enformighet.

Det saken ej förringar
 Till likhet ej det tvingar.
 Kan man därefter sig gömma?
 Där frihets pulser strömma?

Och styrelsen bestämt

Hur fri man skall sig skicka

Hvad man skall äta jämt Hur man sig kläda skall, Och uti slika fall,	Och hvad man skall få dricka Han endast gjort sig löjlig Han gjort sig rent omöjlig.
--	--

Hur bo't möbleras bör Och hvad som därtill hör En enda korrektion Vår värld från zon till zon.	Hvar enskilts rätt det blifver, Han på eget konto skrifver. Det samhälle vi hafva Vi skyndsamt bör begrafva.
---	---

Till dylik lära hör: Den all familj förstör Där blott fins själfviskhet Bort frihet, jämlikhet!	Det goda, ädla, sköna Hur kan om sånt ni stöna? Skall rätt och sanning råda. Nej <i>fram med er båda!</i>
--	---

Joh. -lén

* Om meningen skulle förefalla tung på något ställe, må detta benäget ursäktas af det dubbla skrifsättets stora svårigheter. Red.

(*Social-Demokraten*, Nr 117, 25 maj 1891)

REVOLUTION

Jag på en soffa satt i Kungsträdgår'n
Och kikade på folket som spatsera',
Såg mången snobb, som stolt och yfverbor'n
Sin styfva nackte täcktes exponera.

Och mången tärna, ung och skön, jag såg,
Hvars min och hållning röjde "blåa blodet".
I ögats glans, i barmens rundning låg
Blott *ett* begär: att spegla sista modet.

Jag tanter såg, i mops och bjäfs och kram
Och munnen stäld för senaste skandalen;
Med siden rörde de upp markens dam
Och fnyste näsan åt den slitna sjalen.

Och gamle män med påsigt slappa drag
Och någonting af rofdjur uti blicken
Som tydligt gaf åt rätten en god dag
Om blott "kuponger" fans för högsta klicken.

"Uppkomlingen" som klef där an och af
Och med pincenez'n uppiffat fadda dragen,
På någon "ländska" högt sin mening gaf
Om börsens stegringar och fall för dagen.

Bland andra, mödans son där äfven gick;
Hans skuldra bågmat under slafvarföset.
Med oro sökte jag få se hans blick;
Där fans väl mördande kritik åt pöset?

Å -- finkelns töcken skymde ögats glans,
En tölpsjäl sig i pannans rynkor rörde.
Det märkligaste som hos mannen fans
Var slafvens skick, som skyggt åt sidan fördes.

Jag sporde mig: är detta släkte värdt
Den varma tro, som jämt med död blef hotad?
Och är det ej för mycket rent begärt

En värld på broderskapets lära fotad?

Här ordas högt om att revolution
Skall störta våld och ge oss höga minnen.
Välän, jag hyser äfven jag den tron,
Men först revolution i – *folkets sinnen!*

Karolus

(*Social-Demokraten*, Nr 126, 4 juni 1891)

GRYNING

Dag har somnat, natt har vaknat
Uti härlig Mälärstad.
Mattgul gas i gränder sprider
Irrande och sparsamt sken.
Glömda äro dagens strider
Nattens börjat allare'n.
Nöd, som länge födan saknat
Slumrar nu i hyddors rad
Uti härlig Mälärstad.

Djurgårdsek av vinden ilar
Lämnad uti ostörd ro
Uti gränders dolda gömmen
Höjes lastens skratt.
Djupt därnere brusar strömmen
Uti kall oktobernatt.
Och vid stadens utkant hvilat
Mödans son i fattigt bo,
Lämnad uti ostörd ro.

Hör du glammet, festmusiken
Ifrån Stockholms kungaborg?
Det är höga majestätet
Som ger bal för utvald krets.
Dock hvad är det? Helt förmätet
Tränga sig till kungaslott
Ifrån staden skratten, skriken,
Minnande om last och sorg
Strax vid Stockholms kungaborg.

Bleknat skimmer månen sprider
Öfver slott och kungstod.
Nattens mörka skyar jagas
Snart på flykt af morgonsol.
Ser du ej, hur re'n det dagas?
Vacklar re'n ej kungastol?
Fest i slott, när nöden lider –
Morgonsol går upp i blod
Öfver slott och kungastol.

V. Åkerberg

(*Social-Demokraten*, Nr 136, 16 juni 1891)

II. De socialistiska slynglarna

FRIHETSSÅNGER

II.

Hatets känsla ständigt målas
 som en avgrundsflamma
 och med kärlek prålas –
 sägs från himlen stamma.
 Men om aldrig hatet lågar
 i ett mänskligt sinne,
 kan väl finnas då – jag frågar –
 kärleksglöd därinne?
 Nej, den själ som icke hatar
 vad han orätt finner
 den om rätten endast pratar
 aldrig för den brinner.
 Ty den ädle, som vill kämpa
 för det sanna, sköna,
 söker icke hatet dämpa
 men dess *ursprung* röna
 Ja, må hatets *ädla* lågor
 väcka alla tröga
 sätta varje barm i vågor
 för det sanna, höga!
 Då skall nya släkten vinna
 kärlek, frid på jorden;
 nu ack nu vi oftast finna
 endast tomma orden.

Bertila

Ny Tid, 17 november 1892

HVEM ÄR DU LUCIFER?

Ensam satt jag en skymningsstund i mitt soffhörn och tänkte eller kanske drömde. De kontursvaga bilderna gingo i hvarandra och foro förbi min själ utan att stanna, utan att fasthållas. Men plötsligt blixtrade ordet "Lucifer" fram bland dem; och min tanke grep genast tag uti det... och de andra bilderna försvunno spårlöst. Tankfull sporde jag då halfhögt:

Hvem är du, Lucifer?
 Är du bland nidningar den störste,
 som gäckande min själ förtär?
 Säg, är du mörkrets doslike furste?
 – Hvem är du, Lucifer?

Knappt hade sista ordet gått öfver mina läppar, förrän en manlig skepnad i ett nu stod fram ur skymningen framför mig. Han höll i handen en fackla, hvilken kastade ett ljusrödt sken öfver honom. Det ungdomliga anletet, hela hans gestalt utgjorde en förening af skönhet och kraft, spänstig, okuflig kraft. De djupa, mörka ögonen blickade så vänligt emot mig och det låg ett uttryck af tänkande allvar i dem. Det var han... Lucifer! Jag kände det på mig. – Han sade:

Som du ser mig, så jag är och var
 – och ditt hår af fasa icke raknar.
 Med förvåning ser du, att jag saknar
 horn och hofvar, som man diktat har.
 – Hör nu på din fråga ock mitt svar:

Gamle gudarnes förskjutne frände,
 är jag människornas bäste vän
 se'n den stund, jag eldens gnista tände,
 stolt och glad er samlade kring den
 och till mod er förra rädsla vände.

Det var jag, som edra tankars vapen smidde
 mot de blinda gudars tyranni;
 det var jag, som vakade och hoppfullt bidde,
 det var jag, som främst ibland er stridde
 för en framtid, ljus och glad och fri.

Sågs ert slägte stundom hopplöst vackla
 genom mörker uppå villsam väg,
 var det jag, som höjde upp en fackla,
 hvilken vänligt lyste edra steg,
 lifvande igen hvar trött och feg.

Under tusen gånger tusen år
 genom allt, hvad slägtet ädlast ville,
 genom allt, som vördats såsom snille,
 är det *jag*, som osedd, misskänd går
 – utan mig ej slägtet stode, der det står.

Det är jag, som är dess friska kärna,
 jag är safven i dess gamla stam,
 är den kraft, som troget skall det värna...
 jag är lifvets klara morgonstjerna,
 hvilken ständigt lyser slägtet *fram*.

Han slöt, gjorde en rörelse med facklan – och var försvunnen. Och åter var det mörkt omkring mig. Men hans ord gömde jag i minnet, ty jag kände, att de voro sanning.

Ernst Hellborg

(*Lucifer – ljusbringaren*, julen 1893)

[*Lucifer*, Promoteus eller rent av Satan är gestalter som återkommer i tidig socialistisk diktning – se även Atterdag Wermelins *Ljusbringaren* ovan.]

”Loke, Promotevs, Lucifer, dessa myternas skönt diktade gestalter, äro alla symboliska uttryck för en och samma sak: befrielseanden. De representerar den mänskliga upprorslustan, striden mellan förtryckare och förtryckta, mellan mörker och ljus. Och därför håller de missnöjda, framåtblickande individerna i samhället dessa sagans personligheter kära.”

(*Loke – flygblad till ungdomen*, 1897)

ANARKUS!

Allting är så dystert
 Allting är så kallt
 Ej nu mera ystert
 skrattar man åt allt

Ej mer solens strålar
 Väcka lif och lust
 Uti murkna pålar
 Som ha mist sin must

Ängsligt mänskoöga
 Spejar efter ljus

Klagoropen höga
Dö bort i ett brus

Efter frihet ropar
Mången bunden träl
Stora menskohopar
Svältes grymt ihjäl

Ingen engel vinkar
Hjelpande ur skyn
Frihet vanlytt linkar
Nedryckt uti dyn

Men Anarkus lefver
Wärnar menskorätt
Sig mot våldet häfver
Slår ej till reträtt

Orloff

Anarkus (1894)

AUGUSTINATT

Öfver en himmel, mörknande blå
röda reflexer glimma
och ifrån markens gräs och strå
stiger en kvällkall dimma...
Sorlet tystnar. Längs esplenad
rullar långsamt vagnarnas rad,
men genom skumma gångar ett skratt
klingar ibland, ett dämpadt gladt
– Augustinatt!

Mörkret tätnar och stadens hus
med tusende ögon stirra.
Här i vindens hviskande sus
drömarna fjärran irra.
Gatans döende buller når
likt ett eko till dunkelt snår,
där öfver oss af sommarens blom
faller en vissnande rikedom.

Under ditt ögas mörka frans
ser jag trånande brinna.
Hetare, susar blodets dans,
tankar hvarandra finna.
På dina läppar en fråga ler
– händernas tryckning svaret ger:
Ändligen fick jag din älskog fatt!
Rusande doftar blomrabatt...
– Augustinatt!

-i-

Loke (1895)

EN LOKESÅNG

Kunde jag blifva en hatets tolk
 skulle jag tända hämndens fackla
 Flammorna skulle mot höjden slå,
 bländande hycklande krämarfolk –
 trålar, som böjda af oket vackla,
 skulle till frihet i ljuset gå.

Kunde jag, sprängde jag regladt hus
 plundrade sedan utan förskoning,
 kastade lyxen på gatan ned,
 tömde vid facklornas röda ljus
 ända till botten rikemans boning,
 skiftade bytet bland svultna led.

Kunde jag skulle jag döpa i blod
 framtidens rike. I röda strömmar
 skulle jag drämka all sorg och nöd.
 Trasmän med rättens eldiga mod,
 skulle förverkliga jämlikhetsdrömmar,
 bära till seger en fana röd.

Vera

Loke (1897)

O, BRODER!

O, bröder, nu ha vi lidit nog
 och nog ha vi trampats och hånats.
 Det hopp som ej ens för bojor dog
 dock aldrig ur själarna plånats.
 Och väntat ha vi från år till år,
 en gång skall den gry, vår nya vår,
 men medan vi väntat, vi rånats.

Ja rånats ha vi på ljus och tro
 i sekler av tärande pina
 och aldrig, aldrig sågo vi gro,
 fast solen var dag syntes skina,
 det frö som såtts i sjudande hat.
 Vår själ tog satan, fogden vår mat
 Se'n han först rökt ut oss som bina.

Håkan Röde

Brand, provnummer, 1898

BRAND!

Så må det brinna i torn och murar,
 I murkna stängsel och trånga burar!
 En svartröd låga i hvarje knut
 Att allt förbränna tills allt är slut.
 En eld som äter all uselheten
 Och andligt renar all mänskligheten
 En jättebrand
 Kring alla land
 Som hädiskt lyser mot själfvaste solen
 Ifrån ekvatorn och bort emot polen

En mordbrand icke med hiskligt grin
 Som bränner kyrkor och altarskrin
 Och jämnar kojor och slott med jorden
 Och slickar maten på middagsborden.

Nej det skall vara en annan låga
 En skärseld bara, allt ondt till plåga,
 Som bränner samhällets usla lag
 Och prästens lögner om domedag.
 En eld som krona och spira smälter
 Och kassakistor om ända välter
 O kunde jag
 I denna dag

Blåsa till flammor de glödande kolen,
 Tända de många, de tusende bålen!
 O hör Promoteus, lyss min sång!
 Stjäl heliga elden än en gång!
 Tag den i himlen, ur underjorden,
 Tala med eld förlösande orden!

Det brinner ej än, det endast glöder
 Djupt under askan en låga röder;
 Så röd den glöder i folkens bröst.
 Och dagar går och vinter och höst
 Och år på år kanske långa tider,
 Men branden kommer allt hvad det lider

 Vi skåda fått
 Små gnistor blott

Utaf den världsbrand som knappast kan anas
 Och i hvars fotspår det nya skall danas.
 Betänk! det hotande Muspelhem
 Kan det besvärjas? och då, af hvem?
 Gif att den brand för hvilken det glöder
 Endast det onda i världen öder!

R. Å

Brand, Nr 1 1898

Plats för idéerna! Plats för de höga,
 Friborna tankar, som i verldens natt
 Likt gnistor tändas för vårt skumma öga,
 Och alstra, lyfta, värma, lysa glad!
 De äro frön, af tidens stormar drifna,
 De fatta rot, de spränga klippans barm,
 De smälta isarne och dagen randas varm
 För de förtryckta, sorgsna, glömda, öfvergivna.

A.C. Meyer

Brand, Nr 1 1898

ELDAREN

Musik på däckat – Munter färd –
 Tanklösa skara,
 som dansar bara
 från nöjen till nöjen kring hela vår värld!

Du har intet lärt; har intet att glömma –
 ”Låt musiken ljuda, champagnen strömma.”

Men ur väldiga skorstenar hvirflar ut
 af stenkolsrök en hotande dimma:
 en varsel om lekens sista timma,
 om dansens slut.

Dårar! Hvad det kostar att resa
 för nöje och behag,
 det ha ni försummat att läsa
 i eldarens svärtade drag!

Han suckar än och tiger,
 men, förmörkande solen som ler
 det svarta rökmolnet stiger
 med hans förbannelse öfver er.

Carl Jansson

Brand, Nr 1, 1898

HAF MOD!

Haf mod...
 så länge ännu ungdomsblod
 igenom dina ådror rinner
 tids nog du svika hinner
 och följa slentrianens flod!

Haf mod...
 att tänka, tänka fritt och stort!
 Haf mod att dina tankar visa,
 att gissla och att prisa,
 att svara själf för hvad du gjort!

Haf mod...
 att strida för ditt ideal,
 hur än det frestas eller lockas,
 hur än du tigges – eller pockas
 med nedrigt hot om hungerns kval.

Haf mod...
 att värna frihet emot våld!
 Haf mod att mot dig själf bli trogen
 – fast ej du anses ”mogen” –
 haf mod att aldrig blifva såld!

Ernst Hellborg

Brand, Nr 2 1899

HAT

Snöstormen hviner ilsken och vred
 genom gatornas hvitnande rader,
 skakar förtretad de afklädda träd
 i parker och esplanader,
 flyger som satan i rasande lopp
 då han gyckla skall med Gud Fader,
 med väldiga vingslag i natten,
 medan bruset från strömmens forsande vatten
 blandas med hvinande hopp.
 Glupskt han fråssar i vilda bravader,
 fingrar på lås, rycker skyltar på sned,
 piskar kokotternas rundade vader,
 som om själfvaste Fan honom red,
 men hejdar till sist sin stormande ridt
 i parken, där guldkrogens fönster vidt
 i ymniga, strida kaskader
 sänder skinande ljuset ned.

Därute i dödens isande kyla
 en stackars huttrande yngling står,
 fladdraden trasor den arme skyla,
 en oljig mössa hans hår.
 Kring honom snön sitt täcke spinner,
 hans bleka aftärda anlet brinner
 i lungsots härjande brand,
 men för hvar gång musiken hans öra hinner
 då den ut genom fönster och dörrar rinner
 och om rikemäns uppsluppna glädje minner
 den lyftes i vrede hans hand.
 Han tänker på malmarnas låga kojor
 och fattiga enkors hungrande små,
 på de tyngande, jordnedtryckande bojor,
 som arbetsträlarna bära på;
 han tänker på utsvultna hålsгда arma
 rundt kring dalar och berg, –
 gnistrande glöder blickarne varma,
 och bleka kinder få färg.

Han tänker på alla de tusen, som svälta
 och skria i hunger på mat,
 medan andra däruppe i lyx sig välta
 och maten smälta,
 serverad på guld och glaserade fat.
 Kanhända vid hamnarne tusende irra
 hemlösa ute med skälfvande ben,
 medan lustigt däruppe champanjglasen klirra,
 och orkestern spelar i elektriska lampornas sken.
 Men vänta blott, tills signalen skallar,
 som kallar det sargade folket till kamp,
 då striden ståndar på stadens vallar,
 då hatet i brusande tempo svallar,
 då af hämdens lystnad själarne sjuda,
 då blodet glöder och gatorna ljuda
 af revoltens hotande tramp... –
 Tyranner! Då nalkas uppgörelsetimman!
 förtryckets mara då spetsen vi bjuda...
 – ynglingen skakas av natten och dimman
 med läpparna vridna i smärtfylld kramp.

Ernst Spångberg

Brand, Nr 4 1899

DET HÖRDES EN UNDERLIG TON...

Det hördes en underlig ton
i samfällda enkla sången,
ur djupet af folket gången
och buren till maktens tron.

Det blef en disharmoni,
som plågade månet öra,
man ville den icke höra
i fosterländsk poesi.

Den mängde sig doft däri
som mörknande dyster aning,
den blef en tändande maning,
en hungrandes feberskri...

Det var en revoltens ton,
som bars af skälfvande smärta
ur djupet af folkets hjärta
trotsigt till maktens tron.

Anarkus, Nr 2, 1900

EN HUND ÄR DEN...

En hund är den, som för en herre sänker
i ödmjuk vördnad djupt sitt hufvud ner,
en träl är den, som för de högre bugar,
som åt den rike slafvens offer ger.

Vi äro hundar ej, ej håller trälrar,
vi fordra rätt åt alla uppå jord;
vi fordra tankens rätt åt fria själar
och lika rätt vid mänsklighetens bord.

Du mödans son, för ingen böj din panna,
ty ingen äger större rätt än du!
Det maktens ok, som på din nacke hvilar,
Med enad kraft vi bryta skall itu.

Den rätt vi vilja och vi måste hafva,
den gifves ej, vi måste taga den!
Framåt, I stridsmän, rusten er till kampen
för jämlikheten, för befrielsen!

Vera

Brand, Nr 2 1901

EN DRÖM

Jag drömde att jag stod på en klipphöjd,
fullmånen lyste
öfver bergstopparne
och hans silfverstrålar
flöto genom oändligheten.

...över höjder och månbelysta dalar
 flögo mina blickar
 genom jorden och världarne
 och en känsla
 mäktig som den vilda strömmen
 och stor som världen
 fyllde min själ
 och jag ropade
 ut öfver världarne
 ett ord:
frihet!

Jag såg mot jorden, som jag lämnat hade;
 öfver dalarne
 där människornas städer lågo,
 bredde sig en dimma
 tung, mörk och hotande
 som ett dödens bårtäcke
 svept omkring jorden.
 Och jag såg människan med trötta ögon
 vemodiga, fyllda af längtan,
 och jag såg armar, sträckta mot himlen
 bedjande om förlossning.

Då skar mig en smärta genom själen
 och gällt ropade jag
 ut öfver länderna:
 ”Kom, kom! – Jag vill rädda eder,
 jag säger eder alla
 det tåretorkande
 glädjespridande
 förlossningsordet!
 Och jag krossar edra tusenåriga bojor
 och leder eder genom lågorna
 till friheten! ... –

Mörk brädde sig dimman öfver dalarne
 men ingen hörde mig – ingen –
 och trött, dödstrött sjönk jag mot klippan.

Då jag vaknade
 låg natten mörk öfver jorden
 och mina ögon sammo i tårar.

Vera

Brand, Nr 1 1902

TROTS

Lyftes sorgens gissel, falla slagen täta,
 Griper om ditt hjärta smärtans klo i kramp,
 Brist ej ut i tårar! De blott kinden vätas,
 Men de döfva icke hjärtats vilda kamp.

Mumla inga böner! Fall ej ned i dyrkan
 Af en gud, som hänler åt din varma tår!
 Böj dig ej i stoftet! Trotsa själfva styrkan
 Af den vilda stormvind, dig till marken slår!

Vilja smärtans nödrop tränga ur din lunga,

Pressar sorgen våldsamt din betryckta barm,
 Dränk ditt kval i smädesord! Häda vildt och slunga
 Ödet spotskt i synen all din bittra harm!

B. Hansson
Fram, augusti 1903

EN SÅNG FÖR DEN SOCIALISTISKA UNGDOMEN

Så framåt, du ungdom, med glödande tro
 på framtidens härliga sak:
 att reda för kommande slägten ett bo
 med frihet som skyddande tak!
 Mot våldet, förtrycket vi djärft storma an,
 till vapen, båd' kvinna och man!

Man slagit i bojor och bundit med band
 den arflösa människoätt,
 och söker med rikedomslagen i hand
 utpludra på tusende sätt.
 Mot våldet, utplundringen stora vi an
 till vapen båd' kvinna och man!

Hvad skola vi med en gud som är död
 och himmel förlagd i det blå?
 Vi bygga härnere, till värn i vår nöd
 en himmel dit alla får gå.
 För himlen på jorden vi käckt storma an
 till vapen, båd' kvinna och man!

Och har väl det landet här uppe i nord
 förtjänat att därför vi slåss?
 Åt drönarne bjuder det dignande bord,
 Men smulorna kastas åt oss.
 Mot militarismen mot kriget ryck an
 till vapen båd' kvinna och man!

Vi vilja ej krig och vi vilja ej död
 åt brodern på hinsidan haf;
 vi vilja åt alla förlossning och bröd
 och gräfvu förtryckarnes graf.
 Mot militarismen, mot kriget ryck an
 till vapen, båd' kvinna och man!

Så framåt, du ungdom, med fanan i topp
 hvad rår dig väl feghetens hån?
 Ty vi skola komma som segrande tropp
 med lycka åt armodets son;
 För frihet och lycka, mot våldet ryck an
 till vapen båd' kvinna och man!

Vera

Brand, Nr 2-3 1903

MITT HOT

Förtryckare, jag bjuder dig att stanna
 och lyssna till mitt hot i denna stund,
 jag kastar handsken ut, och jag har panna

att rifva dina dräkter granna
och stöta ned dig från din säkra grund!

Du har förstått att samla stora trafvar
af guld, hvarmed du stärkt din egen makt,
i förtid har du bäddat tusen grafvar
åt dina arma, svultna slafvar,
då själf du lefde uti lyx och prakt.

Och du har gisslat skoningslöst de svaga
med hungerpiskan uti tusen slag,
när någon fanns som vågade att klaga,
du genast var beredd att jaga,
dem som ej följde helt din viljas lag.

Men nu har jag slipat skarp min goda klinga
och lugn "en garde", beredd till stöt jag står,
min själ är stridslust, armen kraften att svinga
det vapen, som skall seger bringa
och gifva plundraren sitt banesår.

Men tigger du om fred och vill försoning
som en pultron, nåväl, så hör mitt svar:
"Jag gifver ej pardon och ej försoning
åt den, som plundrat nödens boning
på hvad den kärast egde, mor och far!"

Jag gifver ej pardon, ty jag vill vinna
den strid, som står mellan dig och mig,
jag slåss för frihet, snart du ock skall finna,
att sonen af din tjänstekvinna
dig har förklarat oförsonligt krig!

Och blir jag kringhvärfd, skall jag veta falla
ej som en feg pultron, nej, som en man!
Men striden, den skall fortgå, skotten knalla
och hurraropen dånligt skalla,
då proletariatet segern vann!

Hjalmar Larsson

Fram, januari 1904

MITT HAT

Den känsla jag arfde af fäder,
som hungrat och lidit som jag,
den följdes af trasiga kläder
och växte af hunger och slag.

Mitt hat är som glödande lågor,
som väller sig fram ur en graf.
Det sjuder som fräsande vågor,
på stormande, brusande haf.

Och hatet, det faller och stiger
så vildt som en brusande flod,
och till mods jag är som en tiger,
som dricker af ångande blod.

Det sätter i knutna handen

min stålgråa blänkande knif;
det rifver, det sliter i banden
och kräfver tyrannernas lif.

Mitt hat, det vill ständigt föröda
och aldrig det skänker mig frid;
det bjuder mig ständigt att döda
i rasande ursinnig strid.

Men hatet, det vill mig förbanna
för feghet och bristande mod,
när fegheten skrämt mig att stanna
i stormen mot guldkalfvens stod.

Torbjörn

Brand, Nr 5 1904

VÅR TID

Vår tid är för den som kan krypa
och kyssa sin herre på fot;
den slafviskt om brödet kan tigga, –
för den går det aldrig emot;
den listigt kan smila och ljuga
och aldrig törs visa sitt hat,
och smidigt på ryggen kan böja
står säker i herrens stat.

Men den som vill krossa sin boja
och känna sig fri som en man,
som bryter sig trotsigt ur hopen
och lyser förtrycket i bann,
som smädar en ljugande massa
och aldrig kan tigga om bot,
som lugn står i nalkande fara,
fast alla är honom emot.

Åt honom skall dumheten hvissla,
bespotta som lumpnaste träl,
en sådan vill bödlarna gissla,
förfölja och stena ihjäl.

Prometeus

Brand, Nr 7 1904

SVAR PÅ TAL

En gammal anekdot

I åratat hade de smidit,
smidit och lidit,
lidit i tystnad och ödmjukhet.
Kom så agitatorn och tände,
tände och vände,
vände om massan till trotsighet.

Det prosten i soknen nu hörde,
hörde och körde,
körde till bruket af vreden full.

På smederna ilsket han glodde,
glodde och trodde,
trodde sig slå deras "uppror" kull.

"Hur fan kan så'n åsikt ni nära,
nära och lära,
lära di andra, vi jämlikar ä'?
Ni knoga med kroppen och därför,
därför och härför,
härför ni simplare ä', era fä!

Men vi däremot ä' af finare lera,
lera, det era,
era tråskallar begripa väl lätt?
Vi ej ä' gjorda för grofsysslor; därför
därför och härför
arbeta vi blott med hufvudet!"

Och käppen i golfvet han dängde,
dängde och blängde,
blängde omkring sig och snegla på Bäck.
Men han agitatorn, känd som den kække,
kække och frække,
frække kanaljen, var lik sig och fräck.

Och prosten blef häpen af näcken,
näcken, ty Bäck
Bäckens svarte: "Det gör ju ock svin"...
och svettige smeden slogo,
slogo och logo,
logo sitt allra som bredaste grin.

Einar H-n,

Brand, Jul 12 1904

HVARDAGSMÄNNISKOR

De ser allting i smått, ty blicken är trång,
de sakna hjärnor som tänka.
De ha ingen glöd, som dem eggas i språng
till kamp mot hämmande, tryckande tvång,
och ej någon gnista af entusiasm,
som värde åt lifvet kan skänka!

De ha blott en önskan: att sofva i frid,
och vilja ej väckas ur drömmen,
de ha ingen tro på en ljusare tid,
och ej någon flammande längtan till strid,
de ha ingen dådlust, som sporrar dem fram
i böljande människoströmmen!

De trifvas där inne i kamrarnas kvalm,
där luften är gammal och unken,
de gnola på entonig, släpande psalm,
dem tjusa ej striden, ej segrarens palm
dem locka. Ej hvinande piskrapp kan
ge fart i den invanda lunken!

De vandra den stig, som fädren ha gått,
den nätta, den trampade gamla!

De se intet i stort, de se allting i smått
 och nya idéer de aldrig förstått,
 de märka ej själfva, hur ännu de gå
 i gråhetens töcken och famla!

I ynkliga hvardagsmänniskor grå,
 som följa de gamla i spåren,
 jag vill eder hata och gissla och slå
 tills tanken fått lif, och ni börja förstå,
 och själfva ni kunna er bryta en väg
 ur täta och hindrande snåren!

Hjalmar Larsson
Fram, januari 1905

NY VÄRLD

En härlig dröm bland mina vakna drömmar.
 En dröm om hoppet på ett bättre, när
 Ett folk, en värld från piska, ok och tömmar
 Som staten nu pålägger frigjord är.

Det är en värld, där krig ej mer förda
 Kulturens gyllne frukter på vår jord.
 Där vi ej mer för herrars nycker blöda
 Mot lönen: smulor ifrån deras bord.
 Där allt från södra upp till norra polen
 Ett enda fosterland är under solen,
 Och kvinnan fullt till mannens jämlike är gjord.

Där domstolar blott äro ting man minnes,
 Och statens "straffrätt" sänkt i glömskans haf.
 Polis och fångelser ej mera finnes,
 Ej heller någon lagbok och dess slaf.
 Auktoriteten sett sin sista timma
 Och skingrad blifvit gudstrons tjocka dimma,
 Då åt tyrannerna har bäddats straffets graf.

De land af fria viljors milliarder!
 O, håll dig, mina röda drömmars land!
 Du är ej utopi, – du en gång varder,
 Om också genom samhällskrigets brand.
 O, nya värld, där ingen längre lider
 Af herrars viljor, där för alla tider
 All stats- och härskarmakt förintats af vår hand!

Einar Håkansson

Brand, Nr 2 1/2 1905

VAK UPP

Den nya tiden ringdes in, det klingar
 I fulla toner öfver stad och land,
 Och frihetsvigda malmens tunga bringar
 Ett mäktigt härskri från strand till strand,
 Och tusen mänskoröster kraftigt sjunga
 I kören med om frihet, jämlikhet,
 Om trofast broderskap, bland gamla, unga
 Om sammanhållning, solidaritet.

Vak upp, vak upp, I proletärer alla!
 Som slumpen gifvit endast fattigdom,
 Nu måste drömmens bindel falla
 För den som hittills saknat egendom;
 Nu blåser frihetsvindar öfver landen,
 En stormens il kring världens hörn.
 Slit sömnens fjättrar, trälomsbanden,
 Stig fri och stark, som himlens örn!

Vak upp! du fanatismens blinda dåre,
 Som famlar uti fördomsmörker än,
 Låt sömnen fly för frihetsvindens kåre
 Om du vill räknas bland förnuftets män.
 Du skumma äga, som för tåreflöden
 Ej ser hur dagen mäktigt bryter in.
 Du grubblare, hvars enda mål är döden,
 Vak upp! låt lifvets fröjd bli din!

Och då ni alla lämnat edra grafvar
 Och träda fram med vidgad, vaken blick,
 Då hören utaf vakenvordna slafvar
 Står färdig, fruktansvärd, i stridbart skick,
 Då skall kring världen mäktigt skalla
 En röst som manar alla fram till strid.
 Ett rop – och kapitalets fästen falla,
 Och vi ha skapat oss en bättre tid.

Wilhelm Norrlén

Brand, Nr 4 1905

VAGGVISA

Sof lugnt min gosse! Svält och nöd
 Är ditt arf och bittra tårar.
 Emot guldets borne dårar
 Ärf mitt hat och gif dem död!

Sof fort, min gosse! Aldrig än
 tiden en sekund har stannat.
 Hur vi gråtit och förbannat
 har vår frihet flytt med den.

Din moder uti svält och nöd
 har dig ammat upp, min gosse:
 otämdt hat i själen blosse,
 hörde du hvad hatet bjöd?

Sof fort, till sömn är icke tid:
 Nu ska våra stänglar bärgas,
 och vår jord skall vackert färgas
 röd af skördemännens id.

Vakna, gosse! upp till kamp!
 Hör, hur det i fjärran brusar.
 O, hur den musiken tjusar
 hämnarskarans trötthetstramp.

In i deras led, min son!
 När vi räkningen kvittera,
 skola vi ge dubbelt mera

Än vi tagit mot som lån.

Se'n i munter segerdans
 uppå öfverklassens grafvar
 skola vi, frigjorda slafvar,
 glömma alla kval som fanns.

Maria Hemming

Brand, Nr 7 1906

TILL STORMS

När dagen varit tung och varm
 och solen brunnit hett,
 där häfves bröst, där böljar barm,
 där dryper ymnig svett,
 – då mörknar rymden, nyss så klar,
 till storm, till storm det drar!

Från fjärran strand, från vida haf,
 där kom en saltstänkt pust,
 den kämpade med kvälsluft kvaf,
 med dagens kvalm en dust;
 frambrusar på befriarfärd
 en storm kring vidan värld.

Den brusade, den bröt sig ban,
 en vårstorm vild och vred,
 den växte stark, den vardt orkan
 hvart hinder vrok den ned
 mot murkna murar, gråa hvalf,
 till storm, till storm det skalf!

Det var en dag så ändlöst lång,
 den varat sekler re'n,
 med stulna skatter, vinning vrång
 – och svultna slafvar se'n!
 Men kvällen kom, som alla da'r –
 Till storm, till storm det drar!

Mot altare och tron till storm,
 mot Molok-Kapital,
 mot murken, multnad samfundsform,
 mot möjlig prästmoral,
 mot allt som oss i bojor smed,
 mot fängelse och ked!

Till storm, till storm mot himlens gud,
 som städs oss svälta lät,
 mot fogdekäpp och knektebud
 och kunglig majestät,
 mot allt oss tvang till släp och slit,
 till storm mot tyrannit!

Sven Ulf

Brand, Nr 10 1/2 1906

HÄMND.

Tänk att se
 Hämnens ve
 Härligt öfver världen lysa
 Intet medlidande hysa
 Med de usla skurkar, som förtrampat
 Folket: och uppå dess hjärta stampat.
 Hämd! Hämd!
 Sköna ord,
 Vänd, vänd
 Dig mot nord!
 Se hur solen uppgår klar:
 Så du också en gång var.
 Du kom lycklig, nöjd till världen,
 Växte upp vid lugna härden.

Dock den tiden blef ej lång,
 Snart begynte arbets tvång
 Sen de kommo, sorger många,
 Så de gingo, åren långa
 Hatet uti hjärtat kom
 Det var naturligt,
 Du hatar människorna, som
 Dig ha finurligt
 Frånhänt lycka och guld
 Du har fått inget:
 Andra allt,
 Sorgen är tinget,
 Du fått. Kallt
 och hjärtlöst är från dig stulet
 Allt! Allt! Allt!

Men ifrån gruset
 Resen er upp!
 Vakna ur ruset!
 Kommen i trupp
 För att er taga
 Det, som man röfvat.
 Skurkarne jaga,
 Tills att ni ströfvat
 Dem fatt
 För att
 Hämnens utkräfva.
 Då ej förhäfva
 Sig uslingar mer öfver folket.

Charles Lindberg

Nya Folkviljan, Nr 20, 1906
 Blodet sjuder, ådran sväller
 utaf hat och raseri.
 Hatets stormvåg hastigt väller
 dränker allt, det är förbi.

Solljus, lycka, allt försvinner
 dränkt af hatets stora våg.
 Uti hatets glöd förbrinner
 det som förr upptog min häg.

I, som lärde slafven hata,
 mest jag hatar utaf allt.
 I, som edra hundar mata,
 när jag hungrade och svallt.

Jag förbannar eder tjuftar,
 I, som stal mitt bröd.
 Nu blott på hämnd jag rufvar,
 hämnas skall jag förr'n min död.

G.A. Ofrälst

Nya Folkviljan, Nr 25, 1906

FRAMÅT!

Framåt var man som ännu lider
 av köld och mörker, sorg och nöd.
 Vårt fältrop blir i alla tider:
 ”Framåt till seger eller död”!
 Vi vilja slåss till sista fliken
 av röda fanorna finns kvar;
 vi lyss till eggande musiken
 och följa fladdrande standar.
 Framåt mot solljus nejd vi tåga,
 vårt framtidsland vi nå en gång.
 För det en dust ännu vi våga –
 för friheten är vår längtans sång.
 För frihet är vår sång.

Framåt I folkets pionjärer,
 till sista striden rycken fram!
 Följ med i gatornas hetärer,
 som man har höljt med hycklande skam!
 Låt fladdra fritt de röda fanor,
 låt stridsmusiken spela opp.
 Men gå ej alltid gamla banor, –
 låt intet nederslå vårt hopp.
 Vål kunna fiendernas skaror,
 slå oss tillbaka någon gång. –
 Vi trotsa modigt nöd och faror, –
 för friheten är vår längtans sång.

Må alla mörkrets ulvar tjuta
 och taga hjälp av fan och gud.
 Må prästerna sitt etter spruta;
 vi lyda aldrig deras bud.
 Snart skjuta vi en bresch, kamrater,
 i våldets starka, fasta mur.
 Snart skola frihetens soldater
 befria fången ur sin bur.
 Framåt, mot solljus nejd vi tåga,
 vårt framtidsland vi nå en gång.
 För det är en dust ännu vi våga; –
 för frihet är vår längtans sång.
 För frihet är vår sång.

Hjalle

Brand, Nr 5 1907

[Dikten ovan är ett bra exempel på den typ av diktning som också återkommer under dessa år, undantagsvist i fallet *Brand* och *Folkviljan*, men snarare som regel i socialdemokratiska *Fram* och *Stormklockan*. Den är stereotyp, abstrakt, bildfattig, uddlös, tråkig helt enkelt, och för tankarna till den stil som förknippas med 30-talets stalinism.]

HYMN TILL SATAN

Hell dig Satan,
 som kunde locka
 första kvinnan
 till att plocka
 kunskapens frukt!
 Vad fanns väl innan
 vetandets ljus i världen kom?
 Gudens hatade tuktan
 cellerna i människans hjärna
 tvang till fruktan;
 tvang dem spjärna
 mot att ordna
 efter innehållets art;
 tvang dem att lyda
 en småsint gud
 i smutsiga, inskränkta
 lagar och bud.

Men Du Store
 Helige Satan,
 Mänskoälskarn,
 Gudahatarn,
 slugare var än
 åldrige guden
 slugare ock än
 ockrande juden
 som ställde upp de tackfyllda buden.
 Därför du lyckades
 tala med kvinnan,
 lyckades locka
 henne att plocka
 frukterna innan
 avundsjuke guden
 i trädgården kom
 i aftonens stillhet
 att se sig om.

Och så kom
 sanningens helga ljus,
 lyste all världen om,
 lyste från hus till hus.
 Och mörkrets onda makt
 mot sanningen gnytt,
 men vettet med sin makt
 kommit i ljusets prakt
 – skuggorna flytt.

Därför: Hell Dig
 Helige Satan,
 Mänskoälskarn,
 Gudahatarn!
 Stor i sin härlighet
 skymtar Din Helighet!
 fram ur Din storslaget
 skrämmande
 Förfärlighet!

– n.

Brand, Nr 6 1907

SLUTET

Vi draga till storms mot tyrannernas band
 Mot alla som stulit och pressat vårt land
 Och alla, som plågat och pressat vårt släkte
 Vi draga från "ljuset till mörker" och häkte
 I bojer de bindas som själfva de smidit
 Nu skola de känna hvad trasmännen lidit
 I mörker och kyla, i armod och kval.

Så draga vi framåt mot furstarnas slott
 Och gatorna ljuda af skrik och af skratt
 Och trummorna dåna och fattigmän rasa
 Då murarna falla, och rikemän fasa
 För folket, som kommer med blodröda fanor
 Ty alla med gamla och åldriga anor
 De skola förintas och krossas i dag.

De drängar, som sändas mot trasmännens hop
 De vända och flykta för skarornas rop
 Och fega de skynda kring gator och gränder
 När hopen en blyflod till hälsning dem sänder
 Besoldade drängarna kunna ej strida
 Mot hopen, som ständigt fått plågas och lida
 Och tåligt fått bära både hån och slag.

Ha! Prästerna skräna om himmel och gud
 Vi bränna hans gudord och heliga bud
 Ni lifva ej längre oss fattiga satar
 Med böner och salmer dem själfva ni hata(r)
 Vi tro ej på himmelens heliga änglar
 På helvetets djäfvul och grinande bänglar
 Förlänge ni skränat er listiga låt.

Nu gjuta vi olja i kyrkor och hus
 Och tända ett strålände, flammande ljus,
 Som skyhögt mot himmeln skall stiga och lysa
 Och värma oss alla, som ständigt fått frysa
 När lågorna girigt kring tornen ses flamma,
 Då sjunga vi visor och skratta och glamma,
 Då fira vi prästers och gudarnas fall.

Så hämnas vi seklernas oförätter
 För allt hvad vi lidit i mörka nätter
 Se'n skola vi grunda ett sällhetens rike,
 Där alla äro som bröder och som like
 Då glömma vi sorgen och hungern och kvalen
 Då alla, som bygga och bo uti dalen,
 Få fröjdas åt solljusets strålar och glans.

S:t Gösta

Nya Folkviljan, Nr 43, 1907

REVOLT
framtidsperspektiv

Revolt – hvad klang i detta ord!
 Hvad värme i vår kalla nord!
 Vi kände såsom eld i blod,
 Så snart vi detta ord förstod.

Vi kände att vi frie bli
 Den dag "revolt" i harmoni
 Med handling, kraft och segerhopp
 Blir lösen i arbetar-tropp.

Vi kände: blott revoltens dag
 Kan mörda kapitalets lag
 Som bjuder: släpa blott och bed,
 Du slaf ur proletärens led!

Du slagne, kränkte arbetslaf,
 O, sjunk ej ned i slöhets graf!
 Lyft upp ditt hufvud, höj det stolt,
 Ty räddning ligger i – Revolt!

Nya Folkviljan, Nr 64, 1907

DET KAPITALISTISKA SAMHÄLLET

Den gamla och nya världen
 ha dukat på samma bord
 med tidningar, tal och böcker –
 vi äta oss sjuka på ord

Tukthus ha vi och kyrkor
 och bönhus i öfverflöd,
 och banker och riksdagsgubbar –
 och fattigdom sedan och nöd.

Vi stöna och pusta och svetta
 om en aktie går kampen het
 Vi slita oss galna i släpet –
 och hvarför? ingen det vet.

Men alla vi veta att detta
 förtvylade maskineri
 Skall ända med stor förskräckelse –
 Ack vore vi mitt däri.

Holger Drachmann

Nya Folkviljan, Nr 73, 1907

VÅR LÖSEN

Vår lösen är framåt...
 När tyst vi våra vapen smida,
 när öppet se'n, fast få, vi strida
 att mitt i mörkrets ugglelåt
 en glimt af ljus och sanning sprida,
 vår lösen är framåt.

Vår lösen är framåt.
 När tusenåriga dogmer föra
 till andlig trældom, djärfvt vi störa
 den hälgd, som enfald gaf däråt,
 och kyrkans herdar skola höra:
 vår lösen är framåt.

Vår lösen är framåt....
 När våld och egoism vill trycka

i gruset varje annans lycka,
vi vilja blotta dess försåt
och makten ur dess händer rycka...
vår lösen är framåt.

Vår lösen är framåt.
och ständigt skall med kraft den mana
att bättre lif och framtid dana,
där ej fins fruktan, nöd och gråt...
Kom följ oss på vår frihetsbana,
vår lösen är framåt!

Nya Folkviljan, Nr 80, 1907

”UNGSOCIALISMEN”

Melodi: *Internationalen*

Kamrater hör vårt nya fältrop:
”Slå tjufsamhället ned i grund!”
Det ropas af en liten svälthop,
som kämpar enigt i förbund.
Vi vilja jordens trålar frälsa
ifrån förtryck och slafveri
och tusen slafvar varmt oss hälsa:
att lyckan jämt må stå oss bi!
– Bort med kapitalismen!
Slå tjufsamhället ner!
Ty blott ungsocialismen
det värkligt goda ger. –

På sanning och förnuft vi grundat
vår rörelse, som skall gå fram
Vi skola väcka de som blundat
och sofvit tåliga, som lamm
Snart vi ej kan kallas för de svaga,
som kunna kufvas av den klass,
som straffar med förtryckets aga
och slipar mördarklingan hvass.
– Bort med kapitalismen! etc.

Ej mörkmän kunna mer oss skrämma
med helvete och svafvelrök
Nej, vi skall deras ordflöd dämna
och kväsa deras lögnförsök
Ej våldet kan oss längre kufva,
för häkten vi ej rädas mer
Vi lockas ej av vinets druva
och ej om hjälp till himmeln ber.
– Bort med kapitalismen! etc.

Swen.

Nya Folkviljan, Nr 81, 1907

DET BRINNER!

Det brinner, det brinner i samhällets trasiga klutar.
Hör, hur det knastrar och sprakar! Se, hur det gnistrar!
Som våldeld, som präriebrand det härjar i maskstungna knutar.
Se, schackrande krämarsjälur svedas,
ej mer för oss de livet förbistrar.

Det brinner fast legoprästen sitt vigvatten dämpande öser
i okunnighetens vildskogssnår, fast trasgranna legoknekten
ungskogen hämmande faller. Se hur det brinner!
Elden förlöser från rostiga bojor, från blytungor ok
danar härdade släkten.

Det brinner i slakardrängars förruttnade fästen,
i fängelsehålur och gärdssomskrudade lögnparlament.
Se, så munter det flammar i mumietorraste dogmer, i lögnens nästen.
Ah, ni krypande lismare! hur kunde sådant ha hänt?

Förstår ni då inte, att slavarne vaknat och vika ej,
utan fordra sin solklara rätt som ni stal?
Ty i tidernas gyllene morgon voro vi alla lika –
Nu det brinner! Men vi räddas ej, när röda hanen gal.
Det brinner! Nå så låt det brinna för satan!
Vi slavar tända, så det brinner i varendaste klut -
Än se'n om vi få husrum och svältkur på gatan,
det är vi så vana vid som vid kulor och krut.

Joel Lundberg

Brand, Nr 4 1908

VÄRNPLITVÄGRARNAS SÅNG
melodi: O, I män av den svenska nationen

Vi vilja icke fördraga
Att gå under mördardressyr;
Därför vi unga behaga
Att vägra behandlas som djur.
Vi vägra att ta våra medmänniskors liv
På mördarnas order i herrarnas krig.
På vår lösen giv akt:
Enighet skänker makt!
Rusten eder, kamrater, mot krig.

Nej, vi vilja handla som fria
och icke som slavbundna män!
Kamrater, låt bödlarna skria,
Vi skola nog svara igen.
Upplysning skall väcka var sovande träl,
och militarismen skall sträjkas ihjäl.
På vår lösen giv akt:
Enighet skänker makt!
Rusten eder, kamrater, mot krig.

Brand, Nr 17 1908

JAG VILLE...

Jag ville, jag ägde stormvindens röst
Då han mäktig, rusande far
Öfver ödsliga heden i kulan höst
Då han fram genom vildmarken drar.

Jag ville, jag ägde torrdönets makt
I min stämman, som nu är för matt
Jag ville, den hördes från trakt och till trakt
Min röst, såväl dagar som natt.

Då skulle jag höja min stämma opp
 I ett kraftigt, manande skri
 Då skulle jag ropa till trälarnas tropp:
 ”Vakna upp! Varför sover just I?”

Vakna upp, I som trampas i gruset ned
 Utav hjärtlösa veklingars ätt!
 Vak upp, och till kampen för bröd dig bered,
 Du som aldrig fått äta dig mätt!

Vak upp jör dig fri från det tryckande ok,
 Som dig pinar, som böjer din rygg,
 Kasta bort detta skymmande nattsvarta dok,
 Som gjort blicken så bävande skygg”

Jag ville, jag vore så mäktig och stark,
 Som en brusande väldig cyklon,
 Då han faller de skyhöga jättar till mark
 Då han vingarne skaka med dån

Jag ville den kraft som i blixtrålen fans
 Vore lagd för en gång i min hand
 Jag skulle då svinga min flammande lans,
 Jag skulle se världen i brand.

Allt murket, allt lumpet och lågt skulle dö
 Brytas ned och förvandlas i grus
 Med fröjd jag tyranner till mark skulle slå,
 Ut i striden för frihet och ljus.

Så skulle jag bygga på spillrorna opp
 En värld, som var lycklig och fri,
 Där rättvisa sanning och bärande hopp
 Vore mer än en skön utopi.

Wilhem Norrléen

Nya Folkviljan, Nr 139, 1908

BOMBEN

Bomben sprang med brak och dån
 Tystade en stund det hån,
 Som den rika hopen gav
 Åt en hungrig arbetsslav.

Vida ut omkring vår värld
 Gick dess rykte ut på färd
 Våldet ryste till ett slag
 Darrade för det en dag.

Slaven utan knog och bröd
 Tänkte så uti sin nöd:
 Jag skall kasta bomben ut
 Göra på eländet slut.

Och han höll sitt löfte han:
 Ställde sig, en hämndens man
 Djärvt och modigt, som en tolk
 för ett missnöjt, hungrigt folk.

Bomben sprang med brak och dån
 Tystade en stund det hån,

Som den rika hopen gav
Åt en hungrig arbetsslav.

Brand, Nr 48 1908

HAT

Och får vi ej hata med vårt tunga hat,
och får vi ej häckla både kyrka och stat,
både här och tron och prelater,
men måste vi hylla den blekhylta frid
och hinka med duvofjät hän till strid,
vad bleve då av våra dater?

Ty hatet skänker oss makt och mod,
det giver fart åt vårt unga blod,
det ger oss härdighet att svälta,
det ger oss lust att håna och le,
och svara på gamlingars spott och spe
med bitter och etsande sälta.

O hat, du stora, du heliga hat,
o skänk våra leder ett sinne desperat,
o hat, brinn högt och hotfullt och klart,
o hat, brinn trotsigt och uppenbart!

Johannes Sköld

Stormklockan, Nr 1, december 1908

MANNEN TILL KVINNAN

Du säger ofta till mig att jag skall
 mig vila och mig spara några dagar.
 ”Jaså, jag får ej, nå som du behagar!”
 Jag knycker nacken stolt och manligt kall.

Men nästa dag min stolthet dock är all
 och blodets lidelse mig åter jagar.
 Liksom ett barn jag tigger, ber och beklagar
 och hungrar efter nya syndafall.

Och hur jag ber till sist jag ändå får
 och fri ifrån den eld som mig förtärde
 jag avger samma löfte som igår,

fastän jag vet hur ömkligt svag jag är:
 att jag i morgon lika vilt begär
 att få din kropp, som jag det nyss begärde.

Erik Lindorm, ur *Bubblor från Botten* (1908)

PARADISET

Min kära Eva, vad vi voro dumma
 som läto oss av ormens lister locka
 och utav kunskapsträdets frukter plocka
 fast det är sant att äpplet smakte mumma.

Ty allt sen dess begynte Gud att brumma
 och mörka skyar på vår himmel skocka.
 Han utur paradiset lät oss focka
 blott för det gamla äpplets skull min gumma.

Vi skulle gått bland åsnorna och lammen
 och bräkt till Herrans lov och gapat amen
 och inte morskat oss på detta viset.

Vi skulle varit lydiga, min gumma
 så skulle ännu uti paradiset
 som förr vi vandra, saliga och dumma.

Erik Lindorm, ur *Bubblor från Botten* (1908)

TROTS

Vi skulle böja oss!... Nej, den som böjer sig
 för våldets nackgrepp, har ej plats hos oss,
 men den, som trotsigt emot våldet slåss,
 om ock besegrad, är en man, som höjer sig.

Ty samhällsbrackan blott är trygg och nöjer sig
 med samhällslögnerna, som pina oss
 men vi vill slita varje boja loss,
 och i vårt fräcka trots vår kamplust röjer sig.

Vi bära hån på läpparna mot allt,
 som ropar: ”Böj dig! Det är så befallt!”
 vi skratta, om man hotar oss med bojor...

Se här skall sopas bort all lyx och guld,
ty det är pänningmännens grova skuld,
att det är svält i fattigfolkets kojor!

Victor Arendorff

Nya Folkviljan, Nr

DEN SLUMRANDE STADEN

Den slumrande staden flåsar
så underligt hest och kväft,
som hade dess barm sig inunder
olidliga tyngder häft.
Jag hör, där på tomma gator
jag ensam i tystnaden går,
hur dess stora sjuka hjärta
i bultande feber slår.

Det är, som om något ville
sig resa i ångest opp,
man kände, hur maran rede
dess maktlös domnade kropp.
Det är, som om något ville
sig lätta med fasans rop,
men kände två våta händer
krama sin strupe ihop.

I alle, I små och store,
som verken i gärning och ord,
att böja den fräckes nacke
och frälsa en syndig jord;
I alle, som söken lösa
var nödens och lastens träl,
som stinges av hånets uddar
och trampas av maktens häl;

här hjälper ej all er kärlek
och all er ädla strid!
Det blir ej en morgonrodnad,
en skön och tyst och blid,
som lyser opp genom natten
och skiner kring hav och land
men skimmer av tjärade facklor
och städers och byars brand.

I slumrande gränder det flåsar
så underligt hest och kväft,
som hade en barm sig inunder
olidliga tyngder häft.
I kvalmiga röt månadsnatten
det jämrar och gråter och gnyr.
Jag hör i mullrande mummel
en revolutionsouvertyr.

Ur "Notturmo"

Stormklockan, Nr 3, 16 januari 1909

LÄNGTAN

Kärlek, varma känslolvåg
Låt mig famnas av din bölja;
tag mig, slut mig i din famn,
låt mig helt och fritt dig följa;

Följa, lyda känslans röst!
Kärlek fri är livets mening.
Varför ljuga för sig själv
när ens blod begär förening!

Aldrig bindas fast med band
kan den unga guden Eros
Medan lågan brinner, snart
kanske att han överger oss.

Hällre ge än en gång finna
aska efter slocknad glöd.
Ljuvt ändå att ha ett minne
av en kärlek, ung och röd.

Ebba

Brand, Nr 7 1909

SNÖFLINGAN

Den fallande flinga,
Ge akt däruppå,
Hon är ju så ringa
Hon hör till de små,
Men ändå hon blir till en fruktansvärd makt
När enigt sitt lilla till andras hon lagt,
Den fallande flinga,
Ej kostar besvär
Till undergång bringa
När ensam hon är,
Men att den förgöra ej har sig så lätt
När hon utav andra är omgiven tätt
Den fallande flinga
En lärdom oss ger
Där tyst hon ses svinga
Från himmelen ner:
En enda hon kommer ej lågt på sin färd,
Men många tillsammans, de trotsa en värld!

J.V. H-n

Brand, Nr 13 1909

TILL STRID!

De trotsiga ungdomsskararorna tågar
till kamp mot mörkmännens här.
Av hämndtörst och stridslust sinnena lågar,
och brinnande hat, som hämndkänslan när.

För att hoten, hånet och skrattet besvara
som hungriga vargar de draga i fält.

De äga ett mod som trotsar var fara,
de kan ej stävjas av mödor och svält.

Rädens I samhällets smilande fånar,
det kan bli slut på er gyllene tid,
rädens I skälmar, som mördar och rånar,
rädens ty ungdomen drager till strid!

Res er, all ungdom, gå uti hopen,
skaffa er vapen och visa ert mod;
lyss till de enande manande ropen,
räds ej att giva för saken ert blod.

Nöj er ej längre med skrattet och hånet,
Nöj er ej längre med sparkar och slag,
nej ge tillbaka och tacka för lånet,
Gå in i trotsiga ungdomens lag.

Albin Browning

Brand, Nr 16 1909

UPPGÖRELSE

Ve er fogdar, ni som sugit
musten ut ur trälens kropp,
ve er, präster, ni som ljugit
fräkt för honom om ett hopp,
att han skulle efter döden
få en himmelsk lön för nöden.

Hycklare, gör er beredda
att på räkenskapens dag,
stå till ansvar för det skedda.
Ty de hugg och gisselslag,
som ni slaven hjärtlöst givit
har historien uppskrivit.

Varje blad åskådliggör,
hur ni orättvist och hårt,
för den strid som än ni förer
för att göra livet svårt
för de små, som eder föda
men som ni till gengäld döda.

Ni har dödat millioner
utav dessa arma små,
genom krig, revolutioner,
genom slaveri också.
Blodet har i strömmar flutit
våldets djävul alltid rytit.

Folket lät ni själva smida
bojor, som dess fångsel blev,
folket, folket jämt fick lida
därför att ni lagar skrev,
folkets röst ej något vägde
rätt att lida blott det ägde.

Men det stundar nya tider.
”Frid på jorden” skall bli lag.

Då blir slut på split och strider
 åt vart liv "ett godt behag"
 Då skall våldskrokanen falla
 och vi bliva mänskor alla.

Men det höves att vi alla
 hjälpa till att komma dit.
 Våld skall genom våldet falla
 därför kommen alla hit,
 lägg till manken, unga, gamla
 skall nog tjuvsamhället ramla.

Gunnar Danko

Nya Folkviljan, Nr 153, 1909

MIN SÅNG

Jag ej sjunga kan om blommor
 och om fagra tärnors lek
 Eller fjärilns' lek på rosor
 uti aftonsolen mild och vek

Ej jag smekts av milda händer
 i en älskad moders famn
 Jag har närts av hatets bränder
 fosterunge var mitt namn

Utur hatets fyllda spenar
 jag som barn min näring fått
 och mitt bröd var idel stenar
 – det var fosterungens lott.

Jag fått svälta, frysa, lida
 provat fattigdom och nöd.
 Och jag vet att tusen strida
 en förtvivlad strid för bröd.

Ej om kärlek kan jag sjunga
 blott i hat och raseri
 O, må hatets blixtrar ljunga
 emot våld och tyranni.

Gurra Svenonius

Nya Folkviljan, Nr 163, 1909

ETT ORD TILL FÖRFÖLJARNE

(Tankar i cellen)

Nu en brottsling är jag vorden
 klädd i fångens gråa dräkt
 ty jag hade sanningsorden
 ej på krämarvägen vägt.

Dock jag säga vill er alla
 lagmän invid rättens bord:
 Hällre må mitt huud falla
 än ni tysta kan mitt ord.

Uppsala fängelse april 1910

Gustav Svensson

Brand, Nr 27 1910

HÅLL LÅGAN KLAR!

Vilken bottenlös avgrund är icke vår jord!
 Vilken samling av laster och brott och mord!
 Vilket avskryvart, lumpet och uselt liv,
 fullt av låghet och käbbel och gnat och kiv!

Hör! En blandning av salmsång och mördarerop
 av en klavbunden, vilseförd människohop.
 Och ett underligt tal om ett fosterland
 och en bön till en underlig gud ibland.

Hör! Ett tal du, om kärlek och "andeligt ljus",
 och se'n efter detta ett grundeligt rus,
 och en spark åt de ringa och några få,
 som ej rädas att sanningens vägar gå.

En skroderande präst uti fotsid kaftan
 med ett underligt svammel om "gud" och om "fan"
 och om frälsning och nåd och en salig död
 åt de många, som leva sitt liv i nöd.

* * *

Ack, kärlek veta de föga utav
 deras andliga ljus är fönuftets grav.
 Och allt det andra blott tomma tal:
 En murken kärna i fagert skal.

Mitt bland detta äckliga, tomma prat
 dock finnes ett glödande, dystert hat,
 ett hat till allt som är hatet värt,
 ett hat som brinner tills det förtärt.

Det synes en flammande blixtn ibland,
 som sätter luttrade själar i brand.
 Det brinner med låga så klar, så ren,
 så skön som dalande solens sken.

Må hatet brinna! Håll lågan klar
 tills utav det onda finns intet kvar!
 Ty då skall kärleken härska först,
 då får du släcka din lyckotörst.

F.J. Gustafsson

Brand, Nr 37 1910

STORM...

Låt oss liksom himlarymden
 när den är redo att gråta –

grå och bittra bli i synen
 när vi orättvist bedömas,
 när för andras skull vi låta
 lagens dom på oss uttömmas.
 Låt oss liksom stormen sätta
 världens stora hav i uppror;
 våra vågor skola slungas –
 ömsom tunga, ömsom lätta –
 emot hatets hårda klippor
 och vår storm skall icke tystna
 förrän vi mot målet gungas...

Albin Rehnberg

Nya Folkviljan, Nr 193, 1910

”GRÄNDENS ROS”

Rägnadis ligger över staden,
 höstregn, blåst och rusk,
 och i strida floder sköljes
 gränden ren från snusk.

I ett uselt gammalt kyffe,
 uti grändens mittparti,
 synes skuggan av en kvinna
 på en fönsterjalusi.

Men så släckes plötsligt ljuset –
 skuggan flyr i hast sin kos –
 nedför kyffets branta trappa
 stiger ”grändens ros”...

Hon kommer, den ensamma kvinnan,
 ur porten och ser sig om
 med blickar, som tydligt säga
 åt ensamme vandraren: ”kom!”

På det krusade håret sitter
 så tjusfullt på sned en baret
 och den fransade underkjolen
 är den vitaste gränderna sett...

Av porter och öl i förening
 smått vinglande är hennes gång
 och halvhögt och rätt hon sjunger
 en slagängeliknande sång.

Hon säljer sig själv på gatan
 åt första mötande ”kund”
 och köpslår av gammal vana
 i gaslyktans sken en stund...

Men säg, är hon ung och vacker,
 de flickan på lastens stig?
 Och är det av glädje hon sjunger –
 så frågar nog läsaren mig...

Nåväl! Tvätta bort allt sminket,
 som ”varan” skall giva behag,
 och skåda ett sorgset anlet,

med slappa och härjade drag!...

Hon föddes därborta i kyffet –
förfördes vid femton år! –
och så blev hon ”grändens ros”, som
var kväll att sälja sig går...

Fredrik Framstegsson

Nya Folkviljan, Nr 205, 1910

HATETS FLAMMA

Hatets flamma är den skön´sta som jag känner
i min barm,
när den glöder, när den lågar, när den bränner
het och varm,
då jag redan ser därframme uti tidens väkt
alla människor skudda av sig slavens lumpna dräkt.

Helga flamma: lys du upp mitt hjärtas gömma,
lys och brinn!
Ögat skjuter blixtar, då du kännes strömma
vilt därinn,
armen spännes, som den ville ett dråpslag slå;
huru skönt att kunna hata tjuvsamhället så!

Väl förbannar mången mig för det jag hyser
hatets glöd,
men jag fröjdas blott däröver, lågan lyser
mera röd.
Brinn, du hatets röda flamma,
du det allt förtär!

Anton Remelin

Nya Folkviljan, Nr 216, 1910

DE FÖRTRYCKTA RYCKA AN! Fragment

För många hundra år tillbaka
uti bojor blev jag slagen
utav Härsklystnad och Förtryck,
slavens märke blev inristat
på min panna till att bäras
ifrån vaggan och til graven
och i dyn nedtrampades min nacke
utav Lättjans guldomslutna fot...
Under sekler har min boja tyngt mig
och min suck blev ofta dödens rossling,
hoppets gnista kvävdes utav slagen,
som jag fick till lön för mödan,
och av hungerplågor, som mig ständigt
tärde och sög blodet av min kropp.

Så en dag kom till mig frälsar'n,
agitatorn, predikaren av läran
om den lag utav naturen,
som oss alla bjuder att vara bröder

och varandra älska, hjälpa,
vi, som bo i norr och söder...

Redan nu vi se en stor förändring
uti slavens hårda, glädjelösa liv,
dock, på halva vägen skola vi ej stanna,
nej, framåt, att krossa kapitalets makt,
uti grus och spillror, altare och troner
och de mörka hålor vi bebott...
Segerns röda fanor skola fladdra
över polers is och bländvit snö,
över evig grönska, under brännhet sol...
Frihetskampen aldrig, aldrig vila får
förrän slaven själv till vila går!...

Wilfred Schober

Nya Folkviljan, Nr 219, 1910

KUNG HUNGER

Kung Hunger! Du trycker med järnhård makt
de starka i stoftet ned.
På knä, på knä din åsyn har tagt
millioner, led invid led.
Och livet tynar i bitter nöd
varhelst du sätter din fot.
Med skräck, med skräck för nesa och död
behärskar du jordens klot.

Du skrattar kyligt vid tänders gnissel,
när vanmakt binder och smärta tär,
till blods, till blods du svänger ditt gissel
och piskar oss in i din legohär.
Av fruset blod är din spira gjuten,
av fasor manteln sammansydd,
av kval, av kval är din krona knuten,
av spetälsk nesa din tron är prydd.

Din giriga hand oss bjuder till mat
varandras möda och blod.
I skam, i skam du betvingar vårt hat,
i trasor du kyler vårt mod.
Inför din gnistrande, hemska syn
vi drivas att uslingar bli:
ditt hån, ditt hån genljuder i skyn
vid ångestens kvävda skri.

Se, brinnande tankar i unga själar
och sjudande dådlust i hjärtat varmt -
i nöd, i nöd du gör oss till trälar,
och hoppfullt liv ligger torrt och armt.
I dårande ungdom gå jubelropen
med styrkans klang utur spända bröst -
i dyn, i dyn försänker du hopen
och ger ditt isande skratt till tröst.

Jag ligger här slagen lam av din hand,
bedövad och vanvettsyr,
min kraft, min kraft uti feberbrand
förtäres, falnar och flyr.
I skrämnd förtvivlan för ditt majestät
med blödande steg drevs jag fram,

men död, men död går på tröga fjät
och grinar åt all min skam.

Dock när jag domnat i febersusning,
mitt minne leker med svunnen tid.
O sol, o sol ett stänk utav ljusning
du sänder med värmande stilla frid.
Mitt vindsrum, där jag till döden dömdes,
det ljusnar, blir till min barndoms gård;
i lek, i lek mina trasor glömdes
vid hårda men ömmande händers vård.

Dock stiga åter i skuggning svart
förtrupperna i din här
med krav, med krav och med plikt, som snart
mitt slocknande liv begär.

Och rummet fylles med hesa ljud
och klagan till mörgen går
av sorg, av sorg, som i dunkel skrud
trött pekar på sotsvart bår.

Sist kommer du själv uti blodig kappa
kring beniga lemmar; du girigt slår
din klo, din klo i mitt bröst att tappa
var droppe blod, som svalnande går.
Med fruktan kniv du skär i mitt hjärta,
din hand mig trycker som klippan tung,
mitt liv, mitt liv du söker i smärta,
du hungerns hålgöde, fruktade kung.

Mitt liv – ej duger det mycket till,
det vissnade tidigt i brist.
Men hämnd, men hämnd mig tvingar därtill
at ännu en gång söka frist.

Kung Hungers välde för trälars hand
skall störtas i spillror och grus;
det unga, det unga med lossade band
skall växa i frihet och ljus.

Men feg förlikning med dig, som stöder
din tron på lissmande lögners tröst
och kamp, och kamp av bröder mot bröder
med hand om strupe och knä mot bröst?
Nej, hållre en öken livlös och öde,
en hed av urblåst, vitnande ben,
av is, av is en bår för de döde,
dit sol och stjärnor ej nå med sitt sken!

Packson

Nya Folkviljan, Nr 230, 1910

MÖRKRETS MAJESTÄT

Alltid oro, alltid trånad
bo uti min själ,
utav tanken blir jag hånad
för jag är en känslans träl.

Efter fyrrar har jag spejat
över stormigt känslöhav,
men förståndets lie mejat
obevekligt allt, som illusioner gav.

Ljusa stunder lät mig ana
 ägandet av salig frid,
 då jag drömde om Nirvana
 som ett slut på längtans tid.

Dock ej annat var den drömmen
 en hägring uti mörkrets sfär,
 som av hoppet vart förnummen
 annorlunda än den är.

Mörkret kan ju inte falla
 då ej annat finnes till,
 var atom i världar alla
 blivit påtryckt dess sigill.

W.H. *Nya Folkviljan*, Nr 231, 1910

SVENSKA VECKAN

Hyllningsdikt

Upp slavar, och hycklen en kärlek så varm
 till det "älskade fosterland",
 som har sugit din märg och din styrka i arm
 och har pinat dig trött i fabriken larm
 i träldom och lagarnas land!

Se huru det lyser i gult och blått
 från butikernas långsträckta rad,
 se flaggor i stort och se flaggor i smått –
 säg klappar ditt hjärta; säg har du förstätt
 patrioternas stolta bravad?

Se krämarnes stora utsugarehär
 så "fosterländsk" den tar sig ut
 med gult och med blått än här och än där,
 med sitt "fosterlandsälskande" – vinningsbegär
 den den schackrar sitt lager till slut!

"Allt är svenskt!" – Köpt för slavarnes svett
 i fabrikenas kvamliga sal –
 vad betyder det väl – säg, har du ej sett
 att varan ett blågult märke man gett
 och hör du ej krämarens tal:

"Landets välstånd är folkets ock",
 den lyder den frasen så skön,
 det är utsugareligans förledande lock
 till brodern i luggsliten arbetsrock
 som fordrar mödornas lön!

Proletär, vakna upp, du som icke glömt
 att vi dyrka ej blågula band,
 minns drömmen, som en gång vi djärvast ha drömt
 och djupast i hjärtat bevarat och gömt:
 Hela jorden – vårt fädernesland!

Fredrik Framstegsson

Nya Folkviljan.

III. Domedagens åskledarmontör

– Leon Larson –

HATETS SÅNG

Min sång, den är en sång om nöd och oförätter,
Om hårda gisselslag och seklers tyranni.
I blod jag diktat den smärtans långa nätter,
Och sjunger den i sorg, i hat och raseri.

Min sång är ingen sång om den, som tåligt lider.
Och ingen glädjesång och ingen älskogslåt;
Nej, den förkunnar blott om storm och hårda tider,
Om kamp på ödslig hed, om död på blodig stråt.

Min sång skall tona vildt kring gatorna och torgen.
Så vildt som stormens tjut och åskans tunga dån.
Den är en sång om kval, om smärtorna och sorgen.
Ett hämdens skri den är af nödens svultna son.

Jag har ej rum för frid, för kärlek och försoning,
En känsla har jag blott: ett djävulskt hat det är.
Och i min egen själ har helvetet sin boning,
Det är en afgrundselld, som sargar och förtär.

Hatets sånger (1906)

INGA NÅDEGÅVOR

Du nalkas oss uti din svarta kappa,
och blicken din är smilande och from;
och varligt trampar du den murkna trappa,
som leder nedåt till vår fattigdom.

Så kommer du till dina svultna drängar
att stilla smärtorna i nödens sår,
men glömmer bort att dina gyllne pengar
från oss du stulit under många år.

Med stulna slantar lindras ej vår pina,
de äro droppar i en ändlös flod:
de pänninghögar, som du nämner dina,
de äro röda av vårt eget blod.

Med nådebröd du endast tänker söva
och lura slaven på hans egen jord, –
men hellre vill jag dina skatter röva
än undfå smulor från ditt rika bord.

Nej, bort med dig ifrån vår mörka kula!
Försök ej hindra dina trälars nöd.
Ty vi förbanna varje nådesmula,
som kastas till oss från ditt överflöd.

Vi hata, hata detta rövarsläkte,
som driver tusende till fallets brant.
Och vi förbanna handen din, som räckte
till nödens håla denna stulna slant.

Vi vilja intet utav överflödet
och inga gåvor från de rikas bord;
men vad vi vilja, det är *hela* brödet,
varenda bit, som alstras av vår jord.

Hates sånger (1906)

TILL NARRARNA!

Ni samhällets lekande narrar,
som lefva i nöjen er dag,
ni vakna, när samhället darrar,
och lystra till stormklockans slag.

Ni trampat med järnskodda sulor
på slafvarnes stönande bröst,
med stål och hvinande kulor
ni gifvit dem lisa och tröst.

I sekler de hafva förhånats
och gäckats i armod och nöd;
på rätten och brödet de rånats:
ni gifvit dem stenar för bröd.

Men folken af armodet väckas,
de minnas de tider, som flytt,
och hatet, som aldrig kan släckas,
det flamar och glöder på nytt.

Ja, dårar ni voro, som tänkte,
att stormen kan aldrig nå hit;
som fruktan för upproret dränkte
i nöjen och söfvande sprit.

Ja, sjungen och skratten, I dårar
och lefven i nöjen och prakt;
och svaren de hungrandes tårar
med käppslag, med hån och förakt.

Och låt edra sångare sjunga
för vinet i gyllne pokal;
må hell-ropen döfvande runga
och eka i festsmyckad sal.

Ja, jubla, ni alla, och dansa,
ty än kan er fest vara glad.
Och hjässorna kunna ni kransa
med blommor och grönskande blad.

Er dans är en dans på vulkanen,
vid grafven där står eder fest.
Snart gal nu den blodröda hanen,
och döden skall vara er gäst.

I byar, i städernas gränder
står sinnet hos folket i brand,
och världen, med stater och länder,
den står på sin undergångs rand.

Det blixtrar, det dånar och hviner

från slafvarnes växande storm.
Den kommer att slå till ruiner
ert samhälles åldriga form.

Försent hör ni stormarna braka
och ljungeldens dofva krevad,
men se blott, hur eldarna spraka
och härja er födelsestad.

Hatets sånger (1906)

EN DRÖMVÄRLD

Jag drömmer om en värld, som skall ur kaos stiga,
en värld, som renad är i blod och jättebrand;
och alla skola då den nya jorden viga
till glädjens ljusa tid och lyckans fria land.

Där finnes ingen kung, som upp till himlen höjes,
som död och ofärd sår bland folkens tusental,
och ingen pinad träl, som tungt af oket böjes,
som känner nödens sår och hungerns bittra kval.

Och ingen slagen mer, som genom världen irrar
med hatiskt hämndbegär i ögats dunkla vrå;
och ingen finnes där, som upp mot rymden stirrar
som tigger frid och rätt från guden i det blå.

Och ingen känner där de gamla, hårda lagar
som sade strängt och kallt: ”du måste” och ”du skall”;
de voro minnen blott från långt försvunna dagar,
som våldsamt drifvits bort till undergång och fall.

Man där vet endast om den egna inre driften,
en maning lydes blott och det är hjärtats röst,
en lag man talar om och det är samvetsskriften,
som en gång brändes in i mänsklighetens bröst.

Och där på jordens rund skall byggas höga tempel,
dock ej för prästers lögn, och inga gudahus.
Nej, dessa boningar, de bära konstens stämpel,
de äro stolta hem för sanning och för ljus.

Då ljuder ingen gråt och ingen sorgemässa,
det finnes ingen präst, som tolkar bibelns bud
och ingen böjer där i stoftet ned sin hjässa
i slafviskt kryperi för himlens drömde gud.

Se, vetenskapens ljus de nya folken dyrka,
ej dumhet skyddas där, ej djärfhet är ett brott.
De älska, värna allt, som eger ljus och styrka,
men de förakta det, som uselt är och smått.

Med skarp och större blick de vilja skåda tingen,
de vilja tränga in bak' det fördoldas dörr,
och tankens fria örn skall våga spanna vingen
och sträcka ut sin flykt, dit ingen varit förr...

Så bygger jag min värld i diktens ljusa drömmar,
där intet lefver kvar af sorg och tyranni,
där lyckans varma frid kring hela världen strömmar,

där allt är högt och rent och mänskan stolt och fri.

Hatets sånger (1906)

EN SÅNG FRÅN DJUPET

I djupet där vi lefva vi aldrig skåda dagen
där trefva vi oss framåt vid facklors röda bloss,
där dåna de och eka de dofva hammarslagen
när utur bergets salar vi spränga malmen loss.

När arla solen skiner kring fält och gröna dalar
och rymdens fåglar sjunga sin höga jubelsalm,
då börjar dagens möda i underjordens salar,
då föra vi mot dagen de rikas tunga malm.

Vi barn af underjorden, vi mörkrets trötta söner,
vi längta upp till ljuset, till lif i solig trakt,
förgäfvos ha vi längtat, ty ingen hör de böner,
som längtanfulla stiga ur grufvans mörka schakt.

I alla ofvan jorden på slätterna de vida
som vandren kring och leken på blomsterrika fält,
hvad veten I om nöden, som tusenden fått lida,
om underjordiskt armod, om kyla och om svält?

Om mörkrets bleka armod, om detta lufs Gehenna,
om våra tusen sorger I veten ej ett grand!
I viljen icke ana, ej tänka eller känna,
ej höra dessa röster från underjordens land!

Men höras inga röster från mörkrets djupt inunder
och skåda inga ögon vår sekellånga nöd,
så höres dock ett dunder, ett tungt och hotfullt dunder,
en underjordisk åska, som bådard storm och död.

Ja, hören hur det mullrar från djupets mörka gångar,
det dånar doft, det brakar, det blixtrar skott på skott,
se det är mörkrets söner och edra tusen fångar
som spränga sina minor inunder edra slott!

Vi vilja uppåt storma från mörkret och från gruset,
vi vilja sönderspränga hvart hinder och hvart band,
vi skola fram ur mörkret till friheten och ljuset
och här på jorden grunda vårt drömda framtidsland!

Hatets sånger (1906)

PETROLÖSER

Vi kämpa ej, vi, med kanon och gevär
i slaget där åskorna dundra,
vi anlägga elden, som staden förtär,
vi rasa, vi härja och plundra.

Det skrattades först åt vår kjortelarmé,
den hånades, hären af kvinnor,
nu skrattar man ej, men man ropar sitt ve
mot kåren af svultna tigrinnor.

Vi tränga ej framåt med dunder och gny
och icke vid trummornas toner,
men borgarne skrika och vettskrämde fly
för härjande kjolbataljoner.

Vi smyga oss fram bakom ödsliga hus
genom mörknande gator och gränder,
vi lämna bakom oss blott spillror och grus
och svarta, förkolnade bränder.

Vår lösen är endast: "Tänd på, tänd på,
slå ned och förinta, förkrossa,
låt eldhafvet högt emot rymderna slå,
må lågorna världen förlösa!"

Hatets sånger (1906)

"VE DE BESEGRADE"

"Ve de besegrade!" Hör man dem tjuta
Och murflarna häfva mot himlen sitt skri.
Nu tugga de fradga och etter de spruta
Och gläfsa och gnälla i vildt raseri.

Ja, sjungen små murflar för myntens magnater
Och lofva dem seger, och lycka och frid.
Men länge ännu kunna mödans soldater
Svältande kämpa sin väldiga strid.

Ja, fallen på knäna och sjungen, små drängar
Och höjen mot höjden ert jublande skrån.
Ty härskarn betalar med klingande pängar,
Betalar för sången – och utnötta knän.

I krypfän, I murflar, I andens lakejer,
När slaget är slutadt, kom åter igen
Och skåden med häpnad hur tusen plebejer
ha kämpat som lejon och segrat som män.

Hatets sånger (1906)

MIN SÅNGMÖ

Min sångmö är icke som andra,
en ungmö af kvitter och skratt;
nej, hon är en kvinna från mörkret,
en dotter af kyla och natt.

Hon lärde sig aldrig att skratta
och fostrades icke i lek,
och aldrig i lifvet hon kände
till lyckliga människors smek.

Från vardagens glädje hon stängdes,
från solen och himmelen blå,
och därför i förtid hon böjdes
och kinden blef fåråd och grå.

Men brinner på kinden en rodnad
i hektisk och stickande glöd,

då är det af feber i blodet
som kinden är dunkel och röd.

Så kommer min sångmö med lutan
från tusende sorger och kval;
hon kommer i trasiga kjolar,
i grå och utsliten sjal.

Hon spelar och sjunger till lutan
en dyster och underlig låt;
hon sjunger om mörker och gråhet,
om armod, om smärtor och gråt.

Hon sjunger om lifvets elände,
om glädjen som flytt från vår värld,
om Eden, om drömmarnas lustgård,
bevakad med ljungande svärd.

Men stundar det stormtid och ofred
och uppbrott för folket en gång,
då följer hon blodröda fanor,
då sjunger hon stormarnas sång.

Då kastar hon lutan åt sidan
och griper en trumma och slår,
och trotsigt hon dundrar på trumman
när folket till stormningen går.

Ur djupet (1906)

TILL DEN SISTA STRIDEN

Till vapen oss kalla de dånande lurar,
till strids och till storms mot tyrannernas murar,
till vapen, till vapen i tusendetal!
Nu manar till striden oss klockornas tungor,
det dånar och sjunger ur malmgjutna lungor
och tonerna rulla kring berg och kring dal.

Ni alla som sova, – o, vakna och lystra
till toner som dåna så hotfulla dystra,
så hoppfulla glada i gryningens stund:
till striden ni unga och grånande gamla,
ty nu skall det dödsdömda tjuvriket ramla,
nu måste det rivs och sprängas i grund.

Mot rymderna fanorna höja sig röda,
de fladdra för vinden, i solen de glöda
i hoppet och klasshatets blodiga färg;
och skarorna komma från städernas gränder,
från skogarnas kojor och sjöarnas stränder,
från sotiga smedjor och malmrika berg.

Vår skara har vuxit sig mäktig med åren;
nu kommer den väldig som floden om våren,
ett dånande hav utav kött och av blod.
Och intet oss hejdar och intet oss binder,
ty tusende vallar och uppresta hinder
nu krossas till intet av massornas flod.

Till vapen, till vapen, ni mödans soldater!

Till storms och till strid emot guldets magnater
 är lösen för alla, för mig och för dig.
 Må vilt genom länderna stridsropet ljunga,
 så högt må det skalla, att gamla och unga
 i tusental vakna till samling och krig.

Till vapen! Till vapen! Vår strid är den sista
 och mödans soldater ha intet att mista,
 blott skräcken att digna till marken av svält.
 Dock hellre än svälta vi träda i vapen
 och leende storma mot mörsare-gapen
 och stupa på drabbningens blodiga fält.

O, bröder! må dolken vi vässa och yxorna slipa,
 att stålet må bita när rätten vi skipa,
 den rätt, som förtrampats av rövarens häl.
 Och rätten skall tagas från ockrarebanden
 och plundrarens blod det skall rinna i sanden,
 så sant som det finnes en hatande träl.

Vid allt som är heligt, kamrater, vi svära
 att lågorna hellre må världen förtära
 än fega vi svika vårt heliga mål!
 Men lyckas vi ej att till målet oss föra,
 ja – då må vi världen till intet förgöra,
 och jorden skall bliva ett rykande bål.

Ur djupet (1906)

BÅLET

Kom bröder, kom låtom oss resa
 ett flammande, väldigt bål,
 att seklernas skam och nesa
 må brännas till aska och kol;
 och blodröda heta lågor
 de skola likt trotsiga vågor
 sig vråka mot rymdens kupol.

Men innan på bålet vi bränna
 vår lefnads förtviflan och sorg,
 så skola vi smaka och känna
 på glansen i härskarens borg,
 och in uti slottet vi tränga,
 och lyxen i rummen vi slänga
 kring smutsiga gator och torg.

Vi äro väl hundrade tusen,
 som komma med storm och med ras,
 vi tända de kungliga ljusen
 att lysa på stormigt kalas,
 och glädje vi skola oss bringa
 och muntra vi sjunga och klinga
 till vinet i slipade glas.

Se, guldsmidda fega lakejer,
 de springa kring trasmännens bord,
 af skräck inför svultna plebejer
 de lyda de vredgades ord.
 Och faten och gyllene brickor
 de bäras af högädla flickor

som föddes att styra en jord.

När sedan vi frossat af maten,
och fästen den vilda är slut,
och vinet i källarefaten
vi kastat på gatorna ut.
Då skola vi vredgade hundra
de gyllene salarna plundra
med klubbor och blänkande spjut.

Må sedan vi tända en brasa,
en flammande, underlig brand,
ty där skall hvar armodets trasa
förbrännas till aska och grand.
Och där under trasfolkets gamman
skall girigt den luttrande flamman
slå vildt emot rymderns rand.

För pänningens durkdrifna drängar
blir sorgen förfärlig och tung,
de mista nu smycken och pängar,
de mista sin älskade kung,
ty högt där på bålet skall trona
en skepnad med gyllene krona
med spira och pänningepung.

Och präster i sotsvarta rockar
må skräna om tidernas gud –
nu högt ibland brinnande stockar
skall flamma en bildstod af gud.
Din makt är förkrossad, o kyrka,
ty folket det känner sin styrka
och bränner din hycklareskrud.

Och himlarnes dödsbleka änglar
vi rifva från väggarne ned,
och helvetets flinande bänglar
de vråkas på lågorna med,
och gyllene helgonastoder
och bilden af himmelens moder
skall vråkas bland stockar och ved.

Bränn luntor och åldriga lagar
och bojor och domarebord,
bränn minnen från smärtornas dagar
och minnen från orätt och mord.
Från smärtor och helvetesplågor
i vårbålets stigande lågor
vi luttra vår bloddränkta jord.

Ur djupet (1906)

VI MALA, VI MALA...

Vi mala, vi mala i glödande hat
i timmar, i dagar och nätter,
ty guldets vi mala åt krämarnas stat,
åt solens och lifsglädjens ätter.

Vi mala, vi mala i svett och i blod,
i sorger och tärande pina,

all glädje försvinner och ungdomens mod
får tröstlöst i kvarnen förtvina.

Det gråter och klagar när guldkvarnen går,
det skriar när guldfloren klingar,
ty armodet endast med trasor och sår
det gyllene guldets oss bringar.

Det guld, som vi mala, är gyllene rödt
som blodet det flammande röda,
ty guldets är prässadt ur människokött
och tvättadt i tårar som flöda.

Vi mala, vi mala i tärande sorg
åt tusende glädje och lycka.
Vi mala, vi mala till konungens borg
de skatter, som salarna smycka.

Men mala vi skatter till borgar och slott
och mala vi glädje åt andra,
då mala vi ständigt förbannelser blott
åt oss, som i armodet vandra.

Vi mala, vi mala i gråhet och dy
och evigt vi pinas och plågas,
men ständigt vi bida den dag som skall gry,
när måttet af sorgen skall rågas.

Så surra du, kvarnhjul, och braka du, sten,
att mälden med hatet må blandas!
Vi bida i öster det flammande sken,
när uppbrottets stormtima randas.

Ur djupet (1906)

PARIANS SON

Min moder var grändernas sköka,
som ständigt sin stolthet fått kröka
och sälja sin kärlek för mynt.
En kvinna i svajande plymer
och frasande godtköpskostymer
med falska briljanter och pynt.

Min fader hon funnit på gatan –
hvem var han? det vet icke satan, –
har nog af att äga en mor.
Och städ's jag förbannar den timma,
den höstnatt med regn och med dimma,
jag föddes på gatan i hor.

Till sorg och till smärta jag föddes,
i skam och i synd jag föröddes
af sorger af tusende slag.
Ur mor mins förgiftade spenar
jag druckit den dryck, som förstenar
det ädlaste hjärta en dag.

Och ständigt i skammen man höljt mig,
med hånord ha alla förföljt mig
hvar hälst jag i världen gått fram.
Det följer mig ständigt i lifvet,

det är, som på pannan man skrifvet
med lågande eldskrift min skam.

En pestsmittad varelse är jag,
och världens förbannelse bär jag
och tynges till marken däraf.
Och hatfullt och ondt är mitt hjärta,
det är som förkrympt af den smärta,
som lifvet till arfedel gaf.

På allt, som är ädelt, jag rånats,
och ständigt jag trampats och hånats
och stenats som vägarnes hund.
I mörker min själ får förfrysa
och aldrig en stjärna får lysa
och leda min vandring en stund.

Så skall jag af alla föraktas
och hvar jag går fram, jag betraktas
och mötes af tusendes hån.
Jag är ej med andra gemensam,
men hånad, förpinad och ensam,
och biltog som parias son.

Ur djupet (1906)

”SEPTEMBERMORDEN”

Och folket från fattigkvarteren,
det kommer med segerbanéren
i skyar av rykande damm.
Det glimmar från tusende lansar,
och hopen den hoppar och dansar
i skrattande vansinne fram.

En drake med tusende armar
är hopen, som tjuter och larmar.
En drake, som krossat sin bur.
Till tusende människors fasa
skall odjuret nu börja rasa
och spränga hvar hindrande mur.

Se mannen med svettiga lemmar
med muskler likt flätade remmar
och händer som väpnats med spjut.
Hör klockorna dåna och klämta
för skaror, som nu skola hämta
sin blodiga hämnartribut.

Och kvinnorna äro ej kvinnor,
nej svultna och vilda tigrinnor,
som hungriga längta till blod.
De känna ej kärlek och mildhet,
men endast en blodtörstig vildhet,
som givit dem vansinnigt mod.

Och lösen för dem är att döda,
att vansinnigt, hejdlöst föröda
med sabel, med yxa och pik.
Och ingen den dagen skall glömma,
när blodet fick rykande strömma
kring högar av sargade lik.

* * *

”Ej misskund, ej blödiga hjärtan!
gå på och stick ned, du kamrat;
det svalkar så gott efter smärtan
att släcka i blodet sitt hat.

Ni, grändernas rasande kvinnor,
stäm upp eder tjutande sång,
till anfall, ni svultna tigrinnor,
till anfall med kattlika språng!

Där skriker en gammal grevinna,
där vrålar en nådig baron;
i dag skola alla försvinna,
som tjänat vid konungens tron.

Ja, låt dessa ädlingar gråta,
men aldrig slippa de loss;
– förlåta – hvem säger förlåta?
När ägde de misskund med oss?

Jag tror att baronen mår illa,
han bleknar, mot väggen han far,
han såg hur ett huvud fick trilla,
och huvudet var av hans far.

”Ha – prästen, den åldrige prästen,
så stenfylld och lång var din stig,
ja, res till den himmelska festen,
ty jorden den passar ej dig.

”Låt prästen få läsa sin mässa,
tag sedan hans gyllene skrud,
och sedan vi klyva hans hjässa,
ty prästen bör vandra till gud.»

De bloddruckna hoparna sticka
och hugga i skälvande kött,
och gatorna blodströmmar dricka,
tills allt lyser flammande rött.

Så rasar den blodiga festen
vid dödssång och yxornas gny –
Det blod, som var giftigt som prästen
fick rinna i gatornas dy.

”*Septembermorden*” (1907)
SMEDERNAS SÅNG

Därute är himlen hotande grå
och snart börjar åskan rullande gå
och viggarna fräsa och ljunga.
Så låtom oss sjunga med åskans röst
en sång, som kan giva oss lisa och tröst
i dagarna hårda och tunga.

Vårt liv är en kedja av armod och nöd.
Från födelsens timma och fram till vår död
vi känna hur sorgerna fräta.
Ty armodets spöke står ständigt på vakt
och famnar oss alla och visar sin makt

och bjuder oss stenar att äta.

Vi hamra och smida på plogar och spett
och bada i strömmar av brinnande svett,
som dryper från värkande kroppar.
Här dricka vi sot och vi kvävas av os,
och livet och modet försvinner sin kos
med svetten som dryper och droppar...

Ja, nog ha vi ropat och bett i vår nöd,
men svaret blev piskslag och stenhårda bröd
och hundben att knapra och gnaga.
Men stormannen lever i nöjen som förr,
han stänger sitt fönster och bommar sin dörr
och slipper så höra oss klaga.

Därborta på kullen, där ligger hans hus,
det ligger i grönska, det badar i ljus
och tornen i solskenet glimma.
Och dit höras icke de fattigas skrik,
ty där ljuda sånger och klingar musik
från arla till aftonens timma.

Och når deras jubel till smedjornas natt,
då rullar en åska av hotfulla skratt,
som en kör utav osälla andar.
Och släggorna falla med dunder och gny,
när hatet det flammar mot himmelens sky
och verop med röken sig blandar.

Dock, må den store sig lära en sak,
att trälarna skola med dåm och med brak
sig resa ur armodets plågor.
Då skola de hatet belöna med hat
och krossa till spillror förtryckarnas stat
och svepa all världen i lågor.

Till dess må vi hamra och smida och slå
och sjunga vår sång medan dagarna gå,
att bjälkar och sparrarna gunga;
vår järnhårda sång och vår dånande sång,
som för oss till storm emot världen en gång,
då åskmolnen hopa sig tunga.

Ljus och mörker (1908)

I GRÄNDEN

Här ligger den slingrande raden
av gator och gränder i staden,
med kyrkor och mörka bordeller
och åldriga medeltidshus.

Och här bakom fällda gardiner,
dit aldrig en solstråle skiner,
där vistas de tusen förskjutna,
som leva av älskog och rus.

I smutsen och skammen och lasten
där vältrar sig pariaskasten.

Den kasten är Lasarus' yngel,
som ärvde hans tiggareskrud.

Därinne i gator och gränder
är armodets riken och länder,
där härskar förbannelsens söner
med oskrivna lagar och bud.

Och här det öde och dystert
och allt, som är muntert och ystert,
är bannlyst, fördrivet och borta
från platsen, där dödssorgen bor.

Vid foten av konungaborgen
bor skammen, bor synden och sorgen
och armodets hålögdade spöke
där härskar med vässade klor.

Och nästet, där sorgerna kvida,
det ligger där, sida vid sida
med slottet, där vinerna flöda
och glädjen står högt under tak.
Nog knytes där blodlösa händer
därinne i halvskumma gränder
och vilda förbannelser slungas
mot krämarnas gyllne gemak.

Och vilt synas ögonen blicka,
som glödande pilar de sticka,
och flammande visa de hatet,
som vuxit av sorger och brott.
Det hatet skall glöda och brinna
hos man och hos svältande kvinna,
tills en gång i tidens fullbordan
det för dem mot krämarnas slott.

Då ve över alla de tusen,
som bo i de soliga husen,
ty stormiga tider och dagar
bebåda var blick, som man ser.
Då livets och världens elände
skall krossas och taga en ände
och armodets hålögdade spöke
skall aldrig förfära dem mer.

Barrikadsånger (1908)

Det hördes en underlig ton...

Ett sätt att se på kultur är som en dialog mellan klasserna. Den behärskade klassen omvandlar ständigt den härskande klassens kultur i egna syften. Den ironiserar, parodierar, vänder upp och ned på världen och tolkar på sitt eget sätt. Den härskande klassen suger i sin tur ständigt upp element ur de förtrycktas kultur, för att legitimera sin egen kultur som allmängiltig och för att oskadliggöra motståndet. Denna dialog är lika gammal som klasskampen, men oftast har endast den härskande klassens inlägg sparats för eftervärlden och blivit en del av det gemensamma kulturarvet. De förtrycktas kultur får man försöka rekonstruera i efterhand (1).

Den socialistiska diktningen som tar sin fart på 1880-talet är på sätt och vis unik. Medvetet, samlat och tillgängligt för eftervärlden formulerade sig ett stort antal ur den behärskade klassen — arbetarklassen — på ett sätt som aldrig tidigare gjorts i svensk litteratur. Formen har de till stor del lånat från en äldre romantisk och idealistisk poesi: den dualistiska världen, delad i en fallen jordisk tillvaros grus och mörker och en utopisk idévärlds ljus och frihet, stigandet från mörker till ljus, många metaforer, den bundna formen.

Men de unga männen, för proletärdiktarna var nästan uteslutet män, gjorde inga efterapningar, utan framställde något radikalt nytt. De gamla formerna fylls med ett nytt innehåll, vibrerande av kraft och energi. Idealismens fallna värld blir för dem, mycket konkret, kapitalismens våld av löneslaveri, krig och förtryck. Återupprättandet av den fallna världen blir till arbetarklassens revolution, som ofta verkar vara omedelbart förestående. Idévärlden är inte längre drömd, svävande, undflyende, utan en fullt realiserbar socialism.

På ett oförskämt sätt använder proletärdiktarna det höga poetiska språket för arbetarklassens frigörelse och knyter fast poesin vid den jordiska tillvaron. De gör våld på det poetiska språket och pressar in metaforer och liknelser för att alltid säga samma sak: kapitalismen skall störtas och socialismen byggas.

Den tidiga arbetarrörelsen försökte inte alls avskilja sig från den borgerliga kulturen, tvärtom anammade man ofta ett klassiskt kulturarv och en liberal bildningssyn och tog inte så sällan som sin uppgift att uppfostra arbetarna i god borgerlig kultur. Men det proletärdiktarna gör är att ta över den borgerliga poesins medel och använda dessa som vapen mot hela den borgerliga ordningen. Eller som Olof Kronow skriver i *Anarkus*: "Det hördes en underlig ton...": "Det blef en disharmoni, som plågade mångt öra, man ville den icke höra i fosterländsk poesi."

De unga slynglarnas språk är så långt från socialrealism man kan komma. I de dikter vi samlat lyser vardagsbilderna som går att fästa i tid och rum nästan helt med sin frånvaro: inga noggranna fabriksinteriorer, inga detaljredovisningar av hyreskasernernas misär, inga bilder från arbetets hårda slit. De gånger specifika yrkesgrupper nämns har de nästan alltid en symbolisk funktion, som i Sigvald Götssons "Gruvarbetarne" där gruvarbetarna en dag skall komma upp ur jorden beväpnade med släggor för att kräva sin människorätt.

Klasskampen beskrivs inte heller med igenkännbara bilder från möten, strejker, demonstrationer eller sammandrabbningar med polis och militär. Istället används tidlösa, närmast arkaiska bilder, såsom trälar som spränger sina bojar. Kampen förs med svärd, spett och spjut på "ödslig hed" som Leon Larson skriver. Språket består av allegoriska och abstrakta bilder. Harry Martinssons omdöme är träffande: "kampdiktningens rekvisita hör hemma i Kungliga livrustkammarens sextonhundratalsavdelning."

Blixt, storm och vilda strömmar ackompanjerar striden. Stridslurar, härskrin eller stormklockor manar till strid och får de murkna tronerna och murarna att falla. Under vajande fanor bryter trälar sina bojar och stiger från grus till ljus. I känd allegorisk stil deltar personifikationer av idéer och egenskaper i kampen: Kung hunger, Anarkus, Härsklystnad och Förtryck, medan mytologiska gestalter som Prometheus, Loke och Lucifer symboliserar ljus, trots och framåtskridande.

Allt är givetvis inte bra. Visst återkommer samma bilder gång på gång och visst följer många dikter delvis samma mall. En del dikter fastnar helt i en andefattig militärmetaforik, där arbetarklassen enformigt beskrivs som en armé som skall manas framåt till strid. Närmast påminner de om 30-talets stalinistiska kampsånger. Det stora flertalet av dikterna visar däremot på stor variationsrikedom, fantasi och ger prov på synnerligen frätande humor. Många dikter parodierar präster och borgerlighet.

En särskild form av dikter är hat- och hämneddiktarna. De är vanligast i *Brand* och *Nya Folkviljan* där de ökar med tiden för att nå sin kulmen med Leon Larson, domedagspoeten. Hos honom tycks nedrivandet, skövlandet och blodbadet vara viktigare än stigandet mot ljuset; domedagen och rättsskipningen viktigare än det socialistiska lyckorike som sedan följer. Han frossar i den uppgörelsens timme då domar skall förkunnas och allt förhatligt vräkas undan – och blodigt skall det bli. Dikterna blir till en underlig blandning av vild orgie och våldsamt hämnd. På franska skulle man tala om *le grand soir* – den stora aftonen. På svenska kan man kanske tala om en våldsamt karneval. Leon Larson fantiserar om

denna stora afton då kung, kyrka och allt vad borgerlighet och kapitalism heter skall förnedras och krossas av en hatfylld orgiastisk människomassa som vältrar sig i hämnd och hejdlöst festande. Tar man fantasierna bokstavligt är de naturligtvis fränstötande. Men fantasin om att en gång få släppa loss allt undertryckt hat, vända på rollerna och få ta för sig från de rikas bord, att äntligen en gång för alla få upprättelse, vann uppenbart genklang hos tusentals läsare. Dessutom träffade han mitt i prick på den borgerliga skräcken för den revolutionära massan och lyckades gestalta fiendernas värsta mardrömmar och innersta fasor.

Den tyske litteraturvetaren Klaus Theweleit har undersökt fantasierna hos de män som deltog i de frikårer som sattes in mot socialister under mellankrigstiden i Tyskland och som senare kom att utgöra stommen i nazistpartiet. Hos många av dessa män återkommer fantasier om kommunister som intar slott, dödar och skändar dess invånare – särskilt grevinnorna – och sysslar med våldsamma orgier. De hyser en påtaglig skräck för otyglade människomassor, liksom för allt som okontrollerat strömmar fram. Mot allt detta skall vallar resas, och borgar, klippor eller ”höga värden” blir till symboliska skydd (2). I dikter som ”Bålet” och ”Septembermorden” motsvarar Leon Larson helt dessa skräckfantasier. I ”Septembermorden” väller den otyglade djuriska massan fram och blodet strömmar längs gatorna: ”De bloddruckna hoparna sticka och hugga i skälvande kött, och gatorna blodströmmar dricka, tills allt lyser flammande rött.” I ”Bålet” tvingas högädlade flickor servera medan massan slänger ut slottets lyx på gatorna och frossar i mat och vin medan kungen tillsammans med kyrkans alla symboler bränns på bålet. Vad man än tycker om de bloddrypande dikterna kan man förstå såväl många arbetares förtjusning som borgarklassens upprördhet.

Kampdiktningen fick en enorm spridning i arbetarrörelsens växande motoffentlighet. I nästan varje nummer av de socialdemokratiska tidningarna publicerades dikter, de lästes upp på möten, studiecirklar och särskilda diktaftnar och arbetare skrev ned sina favoritdikter i små anteckningsböcker med pärmar i svart vaxduk. Leon Larsons diktsamlingar tillhör de mest sålda under hela 1900-talet. Under tre år trycktes tre av hans diktsamlingar i 29. 000 exemplar, vilket är ungefär lika mycket som författare som Fröding och Heidenstam kom upp i under hela 1890-talet och skyhögt över vad nutida diktsamlingar brukar tryckas i (3).

Men poesin har förringats från två håll. I den officiella litteraturhistorien – de handböcker som används på gymnasier och universitet och den forskning som bedrivits – förtigs den nästan helt, eller avfärdas snabbt och summariskt. Den bild som ges av det sena 1800-talets och det tidiga 1900-talets litteratur blir i grunden falsk. Författare med relativt små upplagor framstår som de stora medan arbetarpoeter som nådde tiotusentals läsare helt raderas ur vårt kollektiva minne.

Men även många översikter över arbetarlitteratur glömmar bort pionjärerna. Arbetarlitteraturen framstår som liktydigt med socialrealism och förbinds helt med 30-talets prosaförfattare, möjligen med några prosaföregångare på 10-talet. Från stalinistiskt håll, men även från mer seriösa marxister, har det ofta ställts krav på hur socialistisk litteratur skall se ut och någon form av realism brukar anges som den korrekta formen. Det har även funnits de, som i likhet med den sovjetiska proletkultrörelsen, velat skapa en ren arbetarlitteratur, helt skild från allt borgerligt inflytande. Litteratur skapas i såväl dialog mellan klasserna som i relation till tillvaron i dess helhet. Inga stelnade former tillåts bli beständiga.

Pionjärdiktningen med dess explosiva kampvilja och starka tilltro till det socialistiska målet visar en helt annan stil än prosaförfattarnas ”realism”. Men kampdiktningen hörde till sin tid, efter hand ebbede den motoffentlighet där den växt fram ut och institutionaliserades när socialdemokratien växte in i den borgerliga staten. De socialdemokratiska tidningarna började redan på 1890-talet ersätta kampdikterna med förströrelseläsning för att konkurrera med de borgerliga tidningarna. Arbetarrörelsen splittrades också mer och mer och den tidigare samlade offentligheten ersattes efterhand av en socialdemokratisk, en anarkistisk och en kommunistisk, som alla började ställa krav på lojalitet.

En annan förklaring ligger i arbetarförfattarnas möte med den litterära varumarknaden. När de började samla sina dikter och ge ut dem i bokform ställdes de inför förlag, recensenter och borgerlig publik. Liksom för borgerliga författare blev de på varumarknaden själva ett varumärke och deras personlighet skulle sälja verket (4). Centrallyriska dikter med jaget i centrum ersätter tidigare kampdikter och byggde upp myter kring författarna. Flera av dem började distansera sig från rörelsen och eftersträvade mer självständiga författarskap. Leon Larson utgör här ett övertydligt exempel som faller offer för försöket att skapa myt kring sig själv och blev den mest beryktade avfällingen.

När 10-talet började tog nästa generation arbetarförfattare över, nu med prosaister som Martin Kock, Maria Sandel och Gustav Hedenvind-Eriksson. Dessa framstod redan från början som ”författarpersonligheter” med en mer självständig relation till arbetarrörelsen och de valde prosan och realismen framför kampdiktningen.

I förhållande till 1800-talets poesi utgör de unga socialistiska diktarna trots, eller kanske snarare tack vare sin totala avsaknad av pretentioner, åtminstone en ansats till att spränga och överskrida de gamla

formerna. Det återstår att undersöka vilken betydelse de kan ha haft på den modernistiska poesins tillkomst i det här landet.

- (1) Detta sätt att se kultur som en dialog mellan klasserna utvecklas av Fredric Jameson i "Det politiska omedvetna"; *Berättelsen som social symbolhandling* (1994).
- (2) Klaus Theweleit; *Mansfantasier* (1995)
- (3) Gunnar Hansson; "Kapitel III. Historiens exempel"; *Den möjliga litteraturhistorien* (1995)
- (4) Ulf Olsson för i "Levande död"; *Studier i Strindbergs prosa* (1996) en intressant diskussion om litteraturen som varuform, s. 25 – 31.

Lössen i den röda fanan

Det socialistiska klimatet kring sekelskiftet

I dikterna nedan möter vi en märklig förstörelseiver. Ur elden och förstörelsen skulle en ny värld uppstå på ett så gott som ofrånkomligt sätt. Kunde man verkligen mena detta eller var det blott ett populärt litterärt grepp?

I själva verket hade denna syn på den brytningspunkt man ansåg befinna sig inför legat i luften alltsedan socialdemokratins uppkomst i det här landet i början av 1880-talet. Den är nog delvis produkten av en vulgärtolkning av Marx' analys av kapitalismen, nämligen föreställningen att kapitalismen och det borgerliga samhället utgjorde blott ett steg i samhällsutvecklingen. Dessa hade inneburit en drastisk ökning av produktivkrafterna och skapat en mäktig arbetarklass vars intressen stod i motsättning till dem. Kapitalismen var dömd att gå under på grund av de egna inre motsättningar; det borgerliga samhället var helt enkelt havande med sin negation och bar på socialismen, framtidens samhälle. Det blev då lätt att tolka detta som att ett slags automatik låg i denna ytterst rimliga förklaringsmodell; socialismen var oundviklig, ja, nära förestående.

En hård debatt kom tidigt att äga rum inom dåtidens internationella arbetarrörelse som berörde *medlen* för att verkställa, eller snarare underlätta denna övergång. Medan den konservativa delen av socialdemokratien kom att betona den allmänna rösträtten som det allra främsta, och så småningom så gott som enda medlet i ett allt tydligare reformistiskt projekt, kom den radikalare delen att betona generalstrejken. Bland anarkister och nihilister utvecklades även föreställningar om att välvalda, selektiva handlingar, t ex attentat, skulle kunna påskynda detta. Ur det växande barbari som kapitalismens dödskamp innebär skulle den nya sociala kraften på ett *naturligt* sätt ta över. Så även om socialistiska krafter ännu var minoritära skulle de breda folklagren hur som helst dras med i processen. Socialismen hade tiden på sin sida.

Detta var innan första världskrigets fasansfulla mardröm visade att denna övergång uppenbarligen inte alls var självklar. Det var också före den internationella socialdemokratins svek då man underlät att med all kraft vända sig mot och sabotera detta krig som utlovat.

I den svenska arbetarrörelsens gryning

I Sverige hade arbetarrörelsens politisk-ideologiska situation under hela 1880-talet varit något kaotisk, men inte desto mindre intressant. Bland socialdemokratins tidigaste unga pionjärer ryms ett antal friskt radikala och otåliga personligheter som i vår tid oförtjänt fallit i så gott som fullständig glömska. Den socialdemokratiska ideologi, som var gemensam för den politiska och fackliga rörelsen, innebar till en början ingen skönjbar skiljelinje mellan reformism och anarkism (som den revolutionära åskådningen då betecknades) och uttryck för båda uppfattningarna samlades i den socialdemokratiska pressen. Efter socialdemokratiska partiets bildande 1889, hade den revolutionära falangen med Hinke Bergegren i spetsen, blivit alltmer högröstad och reformisterna såg sig tvungna att göra en ideologisk åtskillnad. På partikongressen 1891 förklarades socialdemokratien och anarkismen oförenliga och man underströk att den parlamentaristisk-reformistiska linjen skulle följas i partiets politik och propaganda och att den allmänna rösträttens fredliga väg till socialismen skulle prövas innan andra mer drastiska åtgärder skulle komma i fråga. Kongressen slog ändå fast att socialdemokratiska partiet var "revolutionärt", att storstrejk kunde användas som kampmedel för att nå politiska mål, och att det inte kunde uteslutas att proletariatet slutligen skulle befrias genom organiserat våld. Löst knutna till detta ännu relativt dynamiska socialdemokratiska parti, sköt med början i Stockholm 1892 socialistiska ungdomsklubbar upp som svampar ur jorden runt om i hela landet, till allmän borgerlig fasa. Dessa skulle komma att utveckla en växande och alltmer självständig opposition mot socialdemokratins tilltagande byråkratisering, konservatism och alltmer uppenbara klassförräderi. De kallades ungsocialister, och Bengt Lidforss kom att skänka dem tillmälet "lössen i vecken på den röda fanan", som återanvändes flitigt av socialdemokratiska apologeter.

Ungsocialismen och dess utveckling fram till 1909

De ungsocialistiska klubbarna samlade en brokig skara extremt kunskapstörstande och mångsidigt begåvade arbetarungdomar kring sig. Den övre åldersgränsen för inträde sattes från början till 15(!) år (men skulle komma att höjas något så småningom). I det förutnade kapitalistsamhälle, som dömer massorna till liv i fattigdom och förnedring, hade de flesta av dessa ungdomar växt upp utan någon vidare skolunderbyggnad och längtade efter att få veta något om livet, samhället och framtiden. De satte igång en omfattande bildnings- och agitationsverksamhet; anordnade föredrag, diskussionsmöten och undervisning, bildade bibliotek och gav ut egna tidningar. Den ideella och kulturella upplysningsverksamheten utgör kanske en av ungsocialismens viktigaste insatser; det är tydligt att den revolutionära kampen för dem inte minst gällde den ideologiska överbyggnaden, ej enbart strukturella förändringar och organisation. I detta sammanhang har poesin en särskild funktion och utgör ett självskrivet agitationsmedel. Här framträder närmast okända, lidelsefulla och rasande

slynglar med en poetisk anda som klart ”utklassar” den platta och prosaiska atmosfär som vanligen förknippas med den proletära diktning som hittills sett dagens ljus, t o m ur rent litterär synvinkel. Hos ungsocialisterna fanns en brinnande entusiasm, kampglädje och auktoritetshat som man inte sett mycket av sedan dess inom arbetarrörelsen, eller någon annanstans heller för de delen, minst av allt idag – ett drygt sekel senare. Klubbarnas antal steg åtminstone till över 200 och det sammanlagda medlemsantalet säkert till flera tusen. Det är vanskligt att nämna några siffror då dessa varierar kraftigt under tidens gång och hela rörelsen är omöjlig att överblicka vid ett visst tillfälle, men organisationens numerära proportioner hade vida mindre betydelse för dess handlingskraft än medlemmarnas hängivenhet.

Ungsocialismens första år karakteriseras av en notorisk programlöshet och ideologisk oklarhet, men man uppfattade sig som en vänsterflygel, mer revolutionär och handlingskraftig än partiets breda lager: man ville se sig som arbetarrörelsens salt.

Redan tidigt utdömdes den ”unkna, vanliga moderata anda” som kännetecknade moderpartiet och man föresatte sig att ”gentemot alla radikalt-borgerliga kompromisser från den svenska socialdemokratins sida framhäva socialismens verkliga revolutionära teorier”. Man företrädde alltid en kompromisslös vänsterpolitik ofta baserad på förbehållslös idealism, även om det till en början knappast fanns en enhetlig linje. Man diskuterade anarkismen, nihilismen och andra samhällsomstörtande teorier, vände sig mot moderpartiets ensidiga inriktning på det politisk-parlamentariska arbetet och krävde att rösträttsfrågan skulle lösas med storstrejk som påtryckningsmedel.

1897 sammanslöt sig de ungsocialistiska klubbarna till Sveriges Socialistiska Förbund (SUF) och året efter utkom första numret av dess tidning *Brand*. Eldmetaforen för revolutionära omvälvningar var rotad i det allmänna medvetandet och användes också i Robert Ågrens dikt ”Brand!” redan i inledningsnumret. Tidningens litterära material höll generellt hög kvalitet. Attacker mot militarismen, kyrkan och religionshumbugen, d v s mot den ideologiska delen av klassamhället var av central betydelse. Senare anslöt sig den beryktade Hinke Bergegren till verksamheten och han skulle senare bli redaktör för tidningen.

Motsättningarna mellan SUF och SAP blev efterhand allt tydligare; när SUF 1903 kritiserade byråkratin inom SAP, hävdade krav på självständighet och yttrandefrihet inom partiet och ställde sig på försvarsnihilistisk och religionsfientlig grund ledde det till splittring, varvid det mer partiljala Socialdemokratiska Ungdomsförbundet (SDU) bildades och SAP därmed fick två ungdomsorganisationer. SDU startade tidningen *Fram* samma år.

Ungsocialisterna bidrog starkt till omintetgörandet av Sveriges avsikt att inleda krig mot Norge under unionskrisen 1905, genom massiv spridning av hemlig antimilitaristisk propaganda till värnpliktiga och soldater i beredskap vid regementen på båda sidor om gränsen.

Under de kommande åren utvecklade SUF en markerad ideologisk profil, som alltmer kom närma sig den revolutionära anarkosyndikalismens kombinerat med ökat avståndstagande från SAP. Idédebatten i *Brand* under de närmaste åren präglades av Einar Håkansson och Albert Jensen. Håkansson förespråkade en idémässig utveckling i renlärig anarkistisk riktning d v s en åskådning som strävar till att förverkliga det klass- och statslösa samhället genom direkt aktion för att förrinta staten och dess bihang parlament, lagmyndighet, polisinstitution och militär, medan Jensen propagerade för en ideologisk övergång till syndikalism d v s åskådningen att det är arbetarnas ekonomiska organisationer, fackföreningarna, som ska föra kampen mot det kapitalistiska systemet, genomföra den sociala revolutionen med hjälp av det speciella kampverktyget generalstrejken och utgöra det socialistiska samhällets fundament. 1906 startades den ungsocialistiska tidskriften *Nya Folkviljan* med Carl G. Schröder som redaktör, som drev den anarkistiska linjen och året därpå fick den syndikalistiska inriktningen inom ungsocialismen ett språkrör i *Lysekilskuriren*. Skillnaderna ska dock inte överdrivas; ofta kombinerades den syndikalistiska åskådningen med en anarkistisk vision av det framtida samhället som ett nätverk av fria, koordinerade enheter (anarkosyndikalism), och vanligt var att framställa olika synteser av anarkism och marxism. Krapotkins kommunistiska anarkism hyllades ofta av många, även om också teorier om ”individualanarkism”, en blandning av intryck från Nietzsche och Max Stirner, inte heller var sällsynt.

1908 utslöts Bergegren och Schröder ur SAP med motiveringen att de övergivit partiets ideologiska grundval, vilket bidrog till att SUF beslöt att definitivt bryta sig ur och bilda Sveriges ungsocialistiska parti, främst för att inte avhålla äldre socialister med revolutionär åskådning att ansluta sig. Socialdemokratins liknöjdhet för socialismen, rekommendation av underdånighet och laglydighet, tafatta reformistiska taktik, envisa kompromissande med den borgerliga politiska makten och erkännandet av statsinstitutionerna som oundgängliga utdömdes fullständigt: ungsocialismen hade kommit att visa sig vara den enda bäraren av den revolutionära socialismens idéer.

Den ungsocialistiska offensiven gick inte den samhällsbevarande pressen förbi och ledde till, förutom ständig bespottelse och lögnaktiga beskyllningar från alla håll, förhärdad reaktion i form av ändlösa tryckfrihetsåtal mot ungsocialistiska ansvariga utgivare av tidningar och flygblad, razzior i föreningslokaler och tryckerier och våldsamma polisinterventioner mot demonstrationer. En av de många tillfällighetstidningarna (de s k ”Farorna”), den beryktade *Gula Faran*, inte bara beslagtogs utan gav eko ända upp i riksdagen. Särskilt hårda lagar mot den ungsocialistiska agitationen antogs (de s.k. Staaflagarna), och de av rörelsens agitatorer och mest aktiva medlemmar som inte flydde som skott ut ur landet efter tidningars utgivande dömdes förr eller senare till fängelse eller straffarbete. Detta hindrade inte mängder av artiklar och upprop att strömma ut därifrån och när

högerpressen skrek på undantagslagar antog riksdagen en lag som minskade tryckfrihetsfångars rättigheter, av de förtjusta tillskyndarna döpt till "lex Hinke", samt införde prygelstraff.

Den våldsamma agitationen och det drastiska, frätande språkbruket i de ungsocialistiska publikationerna bar frukt i en serie mer eller mindre ödesdigra händelser där de inblandade hade mer eller mindre flyktig anknytning till ungsocialismen.

Till dessa hör upptäckten av en "bombfabrik" i en lägenhet i Vasastan i Stockholm, där bl a ungsocialisten och poeten Leon Larson samt några finska flyktingar var involverade i dunkla bankplundringsplaner för att finansiera revolutionsrörelsen i Tsarrysland; ett beväpnat posttågsrån utförd av tidigare medlemmar av en ungsocialistisk klubb; "Amaltheadådet" utförd av tre ungsocialister som rodde ut till en båt, där arbetsgivare under en hamnarbetarstrejk inlogerat engelska strejkbrytare, för att smälla av en hemtillverkad skrämselfabrik som oavsiktligen briserade så olyckligt att en av strejkbrytarna omkom och sju andra skadades; ungsocialisten Hjalmar Wångs attentat (enligt anteckningar i hans ficka ämnade han egentligen mörda den ryske tsaren – vilket omöjliggjorts av säkerhetspådraget – som kommit till Sverige), han sköt ner en svensk officer i Kungsträdgården i tron att det var en rysk general, och tog därefter sitt eget liv. Åtal, domar, förföljelser och hetskampanjer mot ungsocialisterna följde i våldshandlingarnas bakvatten, och man tvingades till en defensiv hållning: att utan att prisa våld som kampmedel förklara varför sådana desperata åtgärder tillgripits.

Och när storstrejken 1909 under den etablerade socialdemokratins och de konservativa fackföreningsledningarnas motvilliga ledning havererade fick det som följd att demoralisering och en viss passivisering bredde ut sig inom arbetarrörelsen, för att inte tala om det bakslag detta fick för de radikala socialistiska krafterna. Efter alla intermezzon hade ungsocialismen förlorat i betydelse. Ungsocialister var inblandade i bildandet av Sveriges Arbetares Centralorganisation (SAC) 1910 och många kom att dra sig dit, men ungsocialismen som sådan började sakta ebba ut. De optimistiska utopierna om en rättfärdighetens seger infriades inte, och den sociala realismen trängde mer och mer undan den revolutionära romantiken, även i diktningen.

Stockholms Norra Socialistiska Ungdomsklubb

Den första socialistiska ungdomsklubben från 1892, fick sitt nya namn Stockholms Norra Socialistiska Ungdomsklubb när en klubb bildats även på Söder, och kom vanligen att kallas Norra klubben. Medlemmarna var när klubben bildades mycket unga, flertalet runt 15 år. Redan 1894 började de ge ut tidningar, de första numren av två av dessa utkom samtidigt, *Anarkus* och *Den Unge Socialisten*, och följande år kom *Loke*. Alla dessa var små och kortlivade projekt, men de gav en klar hänvisning om vad klubbmedlemmarna tänkte och ville. Omedelbart inses att deras attityd överensstämde med anarkisternas. Även *Brand* kom med all sannolikhet till på Norra klubbens initiativ några år senare. Norra klubbens verksamhet under 1890-talet är omstrålad av ett legendariskt skimmer; den beskrivs som en oregerlig bohemklubb, respektlös och stökig med permanent prekär ekonomi men livaktig och dådkraftig som få. Vid ett tillfälle lär man beslutat om att anslå hela klubbens kassa, som bestod av 5 kr och 42 öre, för att störta socialdemokratiska partiet. Bland de konstnär- och författarbohemer och arbetarautodidakter som utgjorde klubbens medlemmar märks bl a Olof Kronow, Fritjof Lidén, Arthur Högstrom, Axel Uhlén, Emil Rosén, Ernst Spångberg, Erik Lindorm, Robert Ågren, bröderna Emrik och Leon Larson, Einar Håkansson (tillfälligt) och Hjalmar Wång. Klubben har karakteriserats som ett "problembarn"; vid något tillfälle stod den utanför SUF, det förbund det själv grundat, vid andra tynade den bort för att senare uppstå igen starkare än någonsin. Det var den mest opålitliga, heterogena och extremistiska klubb som anföraren Hinke Bergegren hade bakom sig, medlemmarna ägnade sig flitigt åt "handlingens propaganda" och diskuterade våldsmetodernas förtjänster. Efter storstrejken blev klubben "individualanarkistisk", för att sedermera splittras och aldrig återuppstå i sin gamla form.

Biografier

Atterdag Wermelin

Prästsonen från Värmland, Gustaf Frödings skolkamrat och Byronbeundraren Atterdag Wermelin (1861 – 1904) var en av de tidigaste men mest glömda pionjärerna i den socialdemokratiska rörelsen i det här landet. Det är också han som introducerade Karl Marx politisk-ekonomiska teorier i Sverige, bl.a. i skriften *En humoristisk predikan om lyxen*. Han var en uppskattad föredragshållare bland arbetare och bidrog också till nystartade *Social-Demokraten*. Det är med all säkerhet han som, tillsammans med Axel Danielsson, tog initiativet till publiceringen av bladet *Lucifer*, av vilket två nummer kom ut (1886 och 1887). Dessa ironiska, radikala och antiklerikala blad kom att gå åt som ”smör för solen” enligt socialdemokratins fader August Palm.

Det är knappast av en slump som de nämnda bladen heter *Lucifer*, en figur som även i det här fallet är synonym med poeternas Prometheus som också uttryckligen nämns i dikten *Ljusbringaren*; Lucifer/morgonstjärnan är också en av romantikens främsta mytiska, frigörande gestalter. Måhända är här ett av de allra första tillfällen som denne fallne och fördömde men för mänsklighetens framtida öde löftesrike hjälte skänks socialistiska färger.

Hans verksamhet i ”Jämmerdalen”, som Sverige då gärna kallades i radikala kretsar, blev kortvarig. Kumpanen Axel Danielsson beskrev den svåra tillvaro som de förde i *Arbetet*: ”Vi levde tillsammans vagabondlivet i Stockholm med dess hopp och förtvivlan, dess självmordstankar och dess oförgätligt lyckliga stunder. Vi levde ofta av samma middagskriska, rökte samma pipa, älskade samma flicka.” Efter att ha förlorat sin anställning på *Aftonbladet* på grund av sin uppkäftighet i den känsliga sedlighetsfrågan, tvingades han emigrera till USA vid slutet av 1887. Där förde han ett kringflackande liv och det blev allt svårare; han förvägrades tydligen arbete på grund av sina åsikter eller för att han var för gammal. Han tog slutligen sitt liv i Chicago genom att skära sig i handlederna och kasta sig i floden inför en promenerande folkmassa.

Sigvald Götsson

alias Nils Gottfrid Björk (1869 – 1891). Till anarkosocialisternas bullrande och ännu oorganiserade skara under åren före den socialdemokratiska partikongressen 1891 hörde obestridligen den mystiska unga diktarbegåvning som var känd under pseudonymen Sigvald Götsson. Det skulle dröja till 55 år efter hans död innan omfattande forskningsmöder kunde röja hans alias. Nils Gottfrid Björk hoppade av Katedralskolan i Lund 1888 och publicerade sina första dikter i *Social-Demokraten* samma år, som 17-åring. I praktiskt taget alla sina dikter gav han uttryck för de våldsammaste, mest samhällskritiska och, med hänsyn till tryckfrihetsförordningens tillämpning, farligaste av revolutionärernas ståndpunkter. (Vid något tillfälle 1888 satt samtliga socialistredaktörer inburade). Hans dikter genomsyras av ett lidelsefullt poetiskt temperament och präglas av likaväl formell säkerhet och ordfyndighet, som av formell vårdslöshet och nödrim. Hans otyglade idealism och utmanande sociala patos inspirerade många och rönt stor uppskattning inom arbetarrörelsens breda lager. 1890 försvann han under oklara omständigheter, vistades möjligen i Kalifornien. Året därpå avled han i lungshot. Men ekot av Sigvald Götssons revolutionära tongångar skulle komma att skalla inte minst hos de framväxande ungsocialistiska klubbarna ett par år senare.

Robert Ågren

Robert Ågren (1869 – 1917) kom som målargesäll från Eskilstuna till Stockholm omkring 1889-90 och blev tidigt känd som aktivist, tidningsman, och diktare. Under sin vanligaste signatur R.Å skrev han mer eller mindre rebelliska artiklar, noveller och dikter i den socialdemokratiska pressen. Som medlem av Norra klubben skrev han den flammande dikt i *Brands* första nummer som fungerade som tidningens ”programmatiska prenumerationsanmälan”. Även om han ideologiskt stundtals vacklade mot ett relativt måttfullt och reformistisk artikelskrivande och författande, levde han som en ökänd och skandalomsusad bohem; han miste snabbt sina respektabla anställningar som tidningsman i Stockholm, och uppdrag som propagandaföredragshållare i Norrland p g a att han sköljde strupen betydligt oftare än han behövde. Under några år flackade han om kring i Finland, västra Ryssland och de baltiska länderna och satte sig in i revolutionsrörelserna där. Hans vårdslöshet och hetsiga temperament försatte honom i situationer där handgripligheter användes som argument när inte ”utsökt vanvett” hade önskad effekt, och som en följd därav även i fängsligt förvar. Trots detta var han utomordentligt produktiv och mångsidig och hans verk av kvalitativt hög nivå. Hans frispråkighet skulle komma att bli ödesdiger i samband med dikten ”Den objudne gästen”, skriven med anledning av den ryske tsarens besök i Stockholm, som publicerades på framträdande plats i *Social-Demokraten* dagen innan det Wångska attentatet. Den borgerliga pressens politiska ledarskribenter utnyttjade tillfället intensivt för att misstänkliggöra socialdemokratin genom att bl a utförligt citera Ågrens dikt, då man ansåg att en mördare i den andra strofen hade blivit indirekt men tydligt efterfrågad och kallad. Kanske inte enbart med sin orsak av detta

drabbades Ågren det följande året av en dyster stämning, en känsla av att han mist förmågan att göra sin diktarbegåvning gällande och ordna sitt liv på ett annat sätt, vilken tog sig uttryck i att det mesta han därefter producerade blev av mindre litterärt värde och intresse. Efter en längre tids sjukdom avled han i lungtuberkulos 1917 och den nekrolog han skrivit till en av sina bästa kumpaner före 1908 kunde nu gälla honom själv:

Nu är det slut hans saga all!
– Nu återstår det blott det,
att sucka snällt: I alla fall
han var dock en poet.

Fritjof Lidén

Fritjof Lidén (1877 – 1941) var en av de tongivande medlemmarna i Norra klubben under 1890-talet och bidrog uppenbarligen till många av de legender om klubbens verksamhet och medlemmarnas attityder som cirkulerade i Stockholm, även långt senare. Han har karakteriserats som en ”lyriker, vältalare och drömmare med intellektuell skärpa och skeptisk livsåskådning”, vilket för det mesta också framgår av hans litterära prestationer. Han lär ha varit en oförbätterlig bohem, vilket han förblev åtminstone upp i medelåldern, och varit notoriskt respektlös mot alla auktoriteter och all ideologi, t.o.m. den som Norra klubben försvarade. Lidén var August Palms måg och försörjde sig som bokhandelstjänsteman. Han publicerade sig flitigt i klubbens tidningar, oftast som lyriker under pseudonymen Vera. Under ifrågavarande period lär hans poesi i betydande mån varit tongivande och inspirerande för de samtida amatörskalderna inom den revolutionära arbetarrörelsen, vilket inte minst berodde på att den låg på en högre litterär nivå än den traditionella kampdiktningen.

Einar Håkansson

Einar Håkansson (1883 – 1907), son till en trädgårdsskötare, blev typografelev 1898 innan hans familj flyttade till Södertälje 1900. Där fick han arbete på *Södertälge Tidnings* tryckeri och blev fackligt aktiv. Politiskt tog han snart ställning för ungsocialisterna kring Hinke Bergegren. Håkansson blåste liv i klubben i Södertälje och blev en flitig medarbetare till tidningen *Brand*. Han kom även att verka för esperantons spridning. Han avled endast 24 år gammal på hösten 1907 av lungtuberkulos. Håkansson är mest känd för sina noveller (se *De fega förtryckta*; Federativs klassiker, 1979).

Erik Lindorm

Erik Lindorm (1889 – 1941) hade publicerat dikter under omkring ett par år innan han som 17-åring började skriva i *Social-Demokraten* och i *Brand* året därpå vilket han försättningsvis skulle göra flitigt under de närmaste åren. Den enda diktsamling han gav ut under seklets första decennium var det lilla häftet *Bubblor från Botten*, 1908. Resten av hans märkliga livsverk går utanför denna antologis tidsram och tillhör litteraturhistorien.

Leon Larson

När Leon Larson (1883 – 1922) var åtta år dog fadern och modern blev tvungen att på egen hand försörja fyra barn. Han arbetade på textilfabrik och tog emot fattigvårdsunderstöd. Vid fjorton års ålder började Leon arbeta som springpojke, därefter blev han smedslärling. När Leon var 16 anlade han en brand på vinden, i det hus i Malmö där familjen då bodde. Han blev gripen och dömd till ett halvårs straffarbete. Efter straffet flyttade han till Stockholm och hoppade mellan olika kortvariga arbeten. Under längst tid arbetade han som åskledarmontör. Under tiden som åskledarmontör kom han i kontakt med en ungsocialistisk arbetskamrat och började skriva poesi.

1904, vid 21 års ålder, började Leon Larson publicera sina första dikter i *Brand*. Han blev snart en av tidningens flitigaste medarbetare och publicerade dikter i nästan varje nummer under 1905 och 1906. Poetiskt blev hans dominans i det närmast total. I mycket rask takt publicerade han sedan diktsamlingarna *Hatets sånger* och *Ur djupet* (1906), *En dåres visor* (1907), *Barrikadsånger* och *I ljus och mörker* (1908). Dessutom utkom skådespelet *Revolt* och en mindre samling prosatexter.

Efter de två första diktsamlingarna inträffade en händelse som kom att ge enorm uppmärksamhet åt Larson: polisen upptäckte en ”bombfabrik” hemma hos ”hatsångaren”. Han visade sig vara indragen i en härva med

kontakter med finska flyktingar (från 1905 års ryska revolution), bankrånsplaner, och bombtillverkning. I lägenheten hittade polisen bland annat dynamit och en revolver. Leon Larson kom lindrigt undan, medan brodern, som han delat lägenhet med, och flyktingarna drabbades hårt. Detta satte igång spekulationer om att Leon kanske var angivare.

1908 gjorde Ossiannilsson succé med *Barbarskogen* – en avfallingsroman som angrep de forna kamraterna. Eventuellt sporrade detta Leon Larson till att ge ut *Samhällets fiende* 1909. Han bytte nu totalt sida och anklagade ungsocialisterna för alla möjliga brottsliga planer. I verkligheten hade dessa mest ägt rum i hans egen fantasi.

Boken gjorde att Leon Larson lyftes till skyarna av borgerliga kritiker och gavs ekonomiskt stöd av rika mecenater. Han försökte upprepa succén med ett par nya romaner, men utan samma framgång. I det läget gjorde han ett desperat försök för att åter hamna i rampljuset: han arrangerade en bombattack mot sig själv.

Polisen blev dock misstänksam och kom fram till att Larson själv satt ihop bomben. De gamla vännerna hade han förlorat, nu tröttnade också hans nya vänner på honom och hans storhetstid var till ända.

Leon Larson emigrerade till Amerika, men var snart hemma igen. 1911 gav han ut sin sista diktsamling: *Törnen och tistlar*. Därefter följde endast en samling noveller med storsvenska och krigiska motiv 1914 och en skrift mot syndikalism 1916 utgivet av den reaktionära organisationen "Svenska folkförbundet". Däri skall det bland annat stå: "En god arbetare får alltid goda arbetsgivare – ty det goda drar det goda till sig."

Hjalmar Wång

"(...) Vi skjuta våra generaler (...)"
– Ur Internationalens bortträngda sista vers

Natten till söndagen den 27e juni 1909, vid midnatt, ekar några pistolskott i Kungsträdgården, bakom Operan. General Beckman dödas, men det andra skottet, ämnat åt kommandör P. Dahlgren, missar sitt mål och skadar istället en fältskär. Därpå skjuter sig den 22-årige arbetslöse anarkisten Hjalmar Wång i huvudet. Han avlider dagen efter. Anteckningar i Wångs ficka antyder att han egentligen ämnade mörda den besökande ryske tsaren, vilket omöjliggjorts av säkerhetspådraget kring despoten.

En hätsk kampanj sattes omedelbart igång mot den Ungsocialistiska rörelsen i allmänhet och dess ledare Hinke Bergegren i synnerhet, då Wång visat sig vara kommissionär för dess tidning *Brand*.

"...gatorna blodströmmar dricka och allt lyser flammande rött". Dessa ord i Wångs avskeds brev nedan återfinns för övrigt i Leon Larssons dikt "Septembermorden".

Stockholm 1909

Kamtat!

Död och djäflar vet sont samhälle. (Hur) jag skall skriva till dig, det vet dät knappast, ty jag är så förbannad på (hela) tillvaron så om jag kunde skulle jag spränga hela vår planet i småstycken, som utan lif skulle sväfva omkring i rymden i en evig natt...

Jag var som du väl hört af din far och sökte dig en dag, men utan resultat, det (var) lögn i fan (att) träffa på (någon) kåk där man (kunde) visa mig där (du) bodde och därför måste jag ge mig i väg utan att träffa dig. Jag är utan knog och kommer nog att bli dät.

Jag har godt och väntat att arbetarnas tålmod en dag skulle brista, men den dagen tycks jag ej få (upp)leva – fast (nog) skulle där (vara) trefligt att (vara) med när (gat)orna blodströmmar dricka, och allt lyser flammande rött. – För att vi på något annat sätt skall få bättre dät tror jag icke. Jag skulle vilja skriva en hel lifshistoria för dig, men om man tänker på sin egen, då har man alla arbetares historia på en gång.

*Död åt samhället!
Fram för revolutionen!*

*Hälsningar
Hjalmar Wång*

(ur *Dagens Nyheter*)

Om dikturvalet

Urvalet i denna bok gör inte anspråk på att vara fullständigt, utan snarare på att vara representativt för en viss anda. Det mesta materialet har hämtats ur *Social-Demokraten* (1885 - 1891), *Nya Folkviljan* (1906 - 1911) och *Brand* (1898 - 1911). I dessa fall utgör de valda dikterna också huvuddelen eller en ansevärd del av alla där publicerade dikter. Den radikalism som kännetecknar dem är den som dominerar.

Även andra tidningar och publikationer har konsulterats, i första hand tillfälliga sådana, men även Malmöbaserade *Arbetets* första årgångar och de socialdemokratiska ungdomstidningarna *Fram* (1903 - 1905) och *Stormklockan* (1908 - 1911). Dessa sistnämnda övergår relativt snart till att publicera mer uddlösa, abstrakta, stereotypiska eller helt konventionella dikter som genomsyras av en annan mentalitet.

Leon Larsons dikter är hämtade ur samlingarna *Hatets sånger* (1906), *Ur djupet* (1906), *Barrikadsånger* (1908) och *I ljus och mörker* (1908), och Erik Lindorms ur hans samling *Bubblor från Botten* (1908).

Bruno Jacobs och Sebastian Osorio har varit verksamma i Surrealistgruppen i Stockholm
Fredrik Samuelsson är aktiv i organisationen *Folkmakt*

Hatets Sånger kan beställas från Vertigo Förlag, www.vertigo.se